

**Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

**Науково-дослідна практика
здобувачів вищої освіти ступеня доктора
філософії за спеціальністю
011 Освітні, педагогічні науки**

УДК 378.147.091.33-027.22:001.891(072)

DOI: <https://doi.org/10.31652/378.147.091.33-1-120>

Навчально-методичний посібник рекомендований до друку рішенням вченої ради Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №5 від 24.11.2025 р.)

Рецензенти:

Акімова О.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і освітнього менеджменту;

Галузяк В.М., доктор педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і освітнього менеджменту

Науково-дослідна практика здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки: навчально-методичний посібник / упоряд. В. А. Фрицюк . Вінниця : ВДПУ, 2025. 120 с. DOI: <https://doi.org/10.31652/378.147.091.33-1-120>

У навчально-методичному посібнику «Науково-дослідна практика здобувачів освітньо-наукового рівня доктор філософії (PhD) за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки подано структуру та основний зміст діяльності аспірантів під час науково-дослідної практики, завдання для самостійної роботи здобувачів, критерії та показники оцінювання результатів практики тощо.

Для викладачів, здобувачів ступеня доктора філософії, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Мета та основні завдання науково-дослідної практики.....	7
2. Порядок організації та проведення практики.....	9
3. Очікувані результати проходження науково-дослідної практики.....	10
4. Структура та основний зміст діяльності аспірантів під час науково-дослідної практики.....	13
5. Вимоги до оформлення та змісту звітних матеріалів.....	14
6. Критерії та показники оцінювання результатів практики.....	16
7. Підбиття підсумків та форми підсумкового контролю.....	19
8. Допоміжні матеріали для науково-дослідної практики.....	20
Рекомендована література.....	54
Додатки.....	56

ПЕРЕДМОВА

Науково-дослідна практика здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Освітні, педагогічні науки» спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки спрямована на формування і розвиток у майбутніх докторів філософії дослідницьких компетентностей, необхідних для самостійного проведення наукових пошуків у галузі освіти. Її мета полягає у поглибленні теоретичних знань, оволодінні сучасною методологією наукових досліджень, здобутті практичних навичок роботи з науковими джерелами, емпіричними даними та інструментарієм, а також у розвитку здатності критично аналізувати результати власних і чужих досліджень.

Науково-дослідна практика є центральним, інтегративним етапом підготовки висококваліфікованих наукових кадрів – докторів філософії. Її призначення значно ширше, ніж просте засвоєння знань; вона є ключовим механізмом трансформації здобувача у самостійного та відповідального дослідника.

Мета практики полягає не лише у поглибленні теоретичних знань, а й у формуванні методологічної культури дослідника. Це передбачає критичний, міждисциплінарний аналіз актуальних наукових досліджень, включаючи вивчення та синтез провідних світових трендів, філософських підходів та інноваційних освітніх парадигм. Здобувач має оволодіти сучасною методологією наукових досліджень не лише на рівні знання методів, а й на рівні стратегічного вибору та обґрунтування напряму дослідницького пошуку, що відповідає поставленим науковим проблемам. Це включає глибоке розуміння відмінностей, переваг та обмежень якісних, кількісних методів, а також навичку коректного формулювання наукового апарату дисертації.

Практика є ланкою між теорією та практичною діяльністю, забезпечуючи здобуття практичних, інструментальних навичок. Це

охоплює роботу з науковими джерелами і роботу з емпіричними даними.

Робота з науковими джерелами передбачає оволодіння сучасними технологіями інформаційного пошуку (використання Web of Science, Scopus, Google Scholar), навичками систематичного огляду літератури (Systematic Review), критичного рецензування першоджерел та управління бібліографічними даними (через менеджери типу Zotero, Mendeley).

Робота з емпіричними даними спрямована на безпосереднє планування та проведення дослідницьких процедур (педагогічного експерименту, стандартизованого чи глибинного інтерв'ю, анкетування тощо). Це вимагає впевненого володіння програмним забезпеченням для статистичної обробки (наприклад, SPSS тощо) та якісного аналізу, а також навичок візуалізації отриманих даних.

Практика спрямована на формування здатності критично аналізувати не лише результати чужих, а й власних досліджень, що є ознакою високої академічної зрілості. Доктор філософії має вміти об'єктивно оцінювати внутрішню та зовнішню валідність свого дослідження, визначати його наукову новизну, теоретичне значення та практичну значущість з погляду подальшого розвитку освітньої галузі. Крім того, невід'ємною частиною практики є формування комунікативних та презентаційних компетентностей: підготовка наукових публікацій (статей у рецензованих журналах, тез конференцій) та публічний захист своїх ідей перед науковою спільнотою, що є ключовим елементом інтеграції в міжнародний науковий простір.

Отже, науково-дослідна практика є комплексним, практико-орієнтованим процесом, який забезпечує синтез знань, методології та практичного досвіду, готуючи самодостатнього та конкурентоспроможного доктора філософії, здатного до генерації нових знань та вирішення складних освітніх проблем.

Організація та проведення практики регламентуються чинною нормативно-правовою базою: Законом України «Про вищу освіту»; Порядком підготовки здобувачів ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. №261); Положенням про акредитацію освітніх програм (наказ МОН України від 11.07.2019 р. №977); а також «Положенням про проведення практики здобувачів вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського» (наказ №125-од від 21.06.2024 р.). Відповідність цих документів освітньо-науковій програмі та навчальному плану забезпечує реалізацію кваліфікаційних вимог до підготовки докторів філософії.

Зміст практики зорієнтований на опанування здобувачами методів якісного та кількісного аналізу освітніх явищ, формування умінь розробляти і реалізовувати індивідуальні наукові проекти, здійснювати публікаційну діяльність у фахових виданнях, презентувати результати дослідження в академічному середовищі. Особлива увага приділяється формуванню дослідницької культури, академічної доброчесності та здатності інтегрувати наукові здобутки у практику освітньої діяльності.

Отже, науково-дослідна практика спрямована не лише на вироблення вмінь застосовувати методологічні інструменти у власних наукових пошуках, а й на розвиток потенціалу здобувачів як дослідників, здатних робити оригінальний внесок у розвиток освітніх і педагогічних наук.

Терміни проведення науково-дослідної практики визначені в навчальному плані.

1. МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ

Метою науково-дослідної практики аспірантів є формування та розвиток у них дослідницьких компетентностей, необхідних для самостійного здійснення наукових пошуків, розроблення та реалізації індивідуальних дослідницьких проєктів, а також здатності до інтеграції результатів досліджень у сучасний освітній простір.

Завданнями науково-дослідної практики є: поглиблення теоретичних знань з методології та методики наукових досліджень у галузі освітніх наук; опанування сучасних методів збору, аналізу та інтерпретації наукової інформації; формування навичок роботи з науковими джерелами, базами даних, емпіричними матеріалами; вироблення вмінь організовувати та здійснювати власне наукове дослідження з дотриманням принципів академічної доброчесності; розвиток умінь формулювати наукові гіпотези, визначати мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; здобуття досвіду написання й оформлення наукових публікацій, підготовки тез, статей та інших результатів дослідження до оприлюднення; формування навичок презентації результатів досліджень у наукових дискусіях, на конференціях, семінарах та у професійних спільнотах; розвиток дослідницької культури, критичного мислення та здатності до міждисциплінарної інтеграції.

У результаті науково-дослідної практики майбутні доктори філософії набувають таких загальних компетентностей (за освітньо-науковою програмою): розв'язання науково-дослідницьких і професійно-педагогічних завдань, розробки та управління науковими і творчими проєктами; здатність до пошуку, узагальнення і систематизації інформації з різних джерел; здатність до організації та проведення комплексних наукових досліджень на основі системного підходу і застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; здатність працювати в команді, організовувати

продуктивну міжособистісну взаємодію, приймати управлінські рішення і забезпечувати їх реалізацію в освітньо-науковій діяльності; здатність дотримуватись норм наукової етики, моральних цінностей, правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях і педагогічній діяльності; здатність до самооцінювання та самовдосконалення, планування і здійснення безперервного саморозвитку та фахових: здатність до пошуку, критичного аналізу та інтерпретації даних для наукових досліджень і практичної діяльності в галузі освіти; здатність з використанням сучасного методо-логічного інструментарію планувати та проводити дослідження, які забезпечують одержання нових наукових результатів у галузі освіти, розширення та переоцінку наявних знань і професійної практики; здатність генерувати й обґрунтовувати нові ідеї у галузі освіти, формулювати гіпотези й визначати оптимальні стратегії проведення наукових досліджень, інтерпретувати та презентувати результати наукових пошуків, оцінювати межі та перспективи їх застосування, публічно захищати результати дослідження; здатність організовувати освітні, наукові, методичні, профорієнтаційні, культурно-мистецькі заходи, консультувати здобувачів вищої освіти, керувати їх дослідницькою, науковою, творчою роботою і практичною підготовкою; здатність здійснювати освітню й науково-дослідницьку діяльність на основі гуманістичного світогляду, норм професійної етики та академічної доброчесності; здатність планувати та реалізовувати наукові, дослідницькі, творчі проєкти, брати участь у створенні, оцінюванні, презентації, вдосконаленні освітніх програм з урахуванням позицій стейкхолдерів; здатність здійснювати професійну, методичну та наукову експертизу освітніх програм, навчально-методичних матеріалів, результатів досліджень; здатність до рефлексії та самоаналізу науково-педагогічної діяльності, планування і здійснення самоосвіти, безперервного особистісно-професійного саморозвитку.

2. ПОРЯДОК ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Згідно з навчальним планом підготовки докторів філософії (PHD) спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки науково-дослідна практика проводиться у 3 семестрі. Обсяг практики становить 5 кредитів ECTS, 150 годин. Термін проходження практики – 5 тижнів.

Відповідно до «Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського» (затвердженого на засіданні вченої ради 19 червня 2024 року, протокол №14), практика може проводитися за дистанційними технологіями або безпосередньо на базі освітньої установи за заявою здобувача вищої освіти за умови, якщо база практики розташована максимально наближено до місця його проживання та врахована специфіка функціонування установи. Технології дистанційного навчання можуть використовуватись при проведенні практики під час карантину, воєнного стану тощо. Для проходження практики за дистанційними технологіями практиканти та керівники практики повинні узгодити можливості здобувачів вищої освіти проходити практику та мати доступ до необхідної від бази практики інформації, зокрема шляхом: доступності даних на сайті установи; можливості отримання необхідної інформації від профільних підрозділів засобами електронної пошти чи іншим погодженим способом; можливості оперативної перевірки роботи здобувача вищої освіти керівниками практики; можливості підписати договір та щоденник з практики. Кафедра консультує здобувача вищої освіти щодо виконання завдань, отримання необхідних знань і вмінь.

Організаційне керівництво науково-дослідною практикою здійснює гарант освітньо-наукової програми, який ознайомлює аспірантів із формою та змістом звітної документації, координує роботу керівників практики і спільно з ними забезпечує облік та контроль проходження практики аспірантами.

Безпосереднє керівництво і контроль за виконанням програми науково-дослідної практики здійснює керівник практики аспіранта (як правило, науковий керівник або призначений кафедрою викладач), який: організовує і контролює виконання програми науково-дослідної практики, забезпечує її планомірність та результативність; затверджує план проходження практики та визначає його місце в системі індивідуального плану роботи аспіранта; надає методичну допомогу у плануванні, підготовці та проведенні науково-дослідної роботи; здійснює поточний контроль за роботою аспіранта-практиканта, якістю підготовлених матеріалів для проведення констатувального дослідження (роботи з архівними та літературними джерелами), результативністю науково-дослідної роботи; сприяє усуненню недоліків, виявлених у процесі проходження науково-дослідної практики; готує об'єктивний відгук про результати науково-дослідної практики аспіранта.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ПРОХОДЖЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ

У результаті науково-дослідної практики майбутні доктори філософії набувають таких результатів навчання за освітньо-науковою програмою:

- оволодіти методологією наукового пізнання та новітніми методами наукових досліджень, уміти здійснювати огляд, критичний аналіз і узагальнення наукових поглядів і емпіричних результатів у галузі дослідження, обґрунтовувати і формулювати власну наукову позицію;
- планувати, організовувати і здійснювати наукові дослідження в галузі освіти; формулювати наукові гіпотези і завдання, обирати адекватні теоретичні й емпіричні методи дослідження; оцінювати реалізацію етапів експериментальної роботи з використанням сучасних цифрових технологій; здійснювати якісний і кількісний аналіз емпіричних даних з використанням методів

математичної статистики; уміти формулювати висновки й узагальнення, визначати перспективи подальших досліджень;

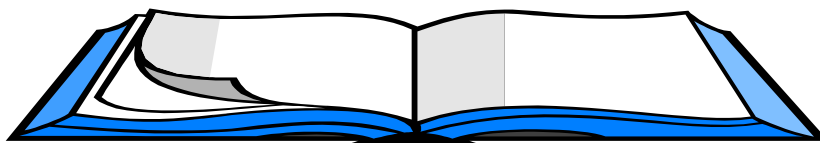
- знати особливості академічного мовлення, вміти усно та письмово презентувати й обговорювати результати досліджень українською та іноземною мовами; створювати й оформлювати наукові тексти і публікації відповідно до сучасних вимог;
- володіти культурою наукової комунікації, конструктивно взаємодіяти та спілкуватися з партнерами у вітчизняному і міжнародному академічному просторі під час розв'язання актуальних проблем у галузі освіти та наукової діяльності;
- здійснювати пошук, інтерпретацію, критичний аналіз і узагальнення наукової інформації в галузі освіти;
- дотримуватись в освітній і науковій діяльності норм професійної етики та академічної доброчесності, оцінювати морально-етичні аспекти наукових досліджень, організовувати конструктивну міжособистісну взаємодію з суб'єктами професійної і дослідницької діяльності на засадах діалогу, партнерства та взаємної поваги;
- застосовувати сучасні інформаційно-комунікаційні (цифрові) технології у викладацькій і науково-дослідницькій діяльності; використовувати універсальні та спеціалізовані інформаційні ресурси, сучасні програмні засоби та пошукові технології для роботи з науковими джерелами і базами даних;
- здійснювати експертизу навчальних програм, публікацій, освітніх і наукових проєктів, результатів досліджень відповідно до етичних і професійних стандартів.

Очікувані результати проходження науково-дослідної практики докторами філософії (PhD) за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки мають бути комплексними та взаємопов'язаними, забезпечуючи значний поступ у дисертаційному дослідженні та підтверджуючи наукову автономію здобувача. Першочерговим очікуваним результатом є формування оновленого, критичного та систематизованого теоретичного огляду наукової літератури, що не

просто констатує стан дослідження проблеми, а й чітко обґрунтовує наукову новизну дослідження на тлі світових освітніх тенденцій. Це безпосередньо призводить до удосконалення теоретико-методологічного апарату дисертації, включаючи уточнення об'єкта, предмета, гіпотези та формулювання деталізованої програми емпіричного дослідження.

Наступний, емпірично-аналітичний блок результатів передбачає, що здобувач має частково або повністю провести запланований етап збору даних, чи то педагогічний експеримент, чи глибинні інтерв'ю, демонструючи впевнене володіння сучасним науковим інструментарієм. Крім того, очікується, що буде здійснено комплексну обробку та інтерпретацію зібраних емпіричних даних із застосуванням адекватних статистичних чи якісних методів аналізу та відповідного спеціалізованого програмного забезпечення, а також сформульовані попередні висновки, що підтверджують чи спростовують висунуту гіпотезу.

Нарешті, комунікативно-презентаційний аспект практики вимагає, щоб здобувач підготував до друку або опублікував щонайменше одну статтю за темою дисертації у фаховому виданні та здійснив апробацію попередніх результатів шляхом доповіді на науковій конференції чи семінарі, що є свідченням інтеграції в наукове співтовариство. Завершальним результатом є належне оформлення детального письмового звіту про виконану роботу, що відображає всі досягнення та окреслює план подальших дослідницьких кроків.

4. СТРУКТУРА ТА ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ АСПІРАНТІВ ПІД ЧАС НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ

Етапи проходження науково-дослідної практики й види діяльності аспірантів	Кількість годин
Настановна конференція (отримання завдань, рекомендацій та форм звітності). Проходження інструктажу з техніки безпеки та охорони праці	2
Розробка індивідуального плану проходження науково-дослідної практики	2
Аналітико-оглядові завдання: аналіз сучасних наукових джерел і баз даних з проблематики дослідження; систематизація підходів, концепцій щодо обраної теми дослідження; підготовка аналітичних оглядів, реферативних довідок, бібліографічних списків; складання розширеної бібліографії та анотованого списку основних історико-педагогічних праць за обраною проблемою; проведення аналітичного огляду наукових досліджень попередників, здійснення критичного аналізу історико-педагогічних концепцій	10
Методологічні завдання: уточнення мети, завдань, об'єкта, предмета та гіпотези власного наукового дослідження; обґрунтування вибору методів дослідження (якісних і кількісних); розроблення дослідницької програми та інструментарію збору емпіричних даних; уточнення методологічних підходів та критеріїв періодизації історико-педагогічного процесу	10
Емпірично-дослідницькі завдання: проведення педагогічних спостережень, опитувань, анкетувань, інтерв'ю, констатувального етапу експерименту (за потреби); збір та обробка кількісних і якісних даних; використання статистичних і програмних засобів для	50

аналізу результатів; підготовка аналітичних довідок за результатами роботи з архівними та літературними джерелами; написання та подання на рецензування одного з розділів (або підрозділів) дисертаційного дослідження	
Публікаційно-презентаційні завдання: підготовка наукових статей, тез конференцій, доповідей; участь у наукових семінарах, конференціях, дискусіях; презентація результатів дослідження в академічному середовищі та професійних спільнотах	40
Аналіз і самооцінка результатів науково-дослідної практики	2
Обговорення з керівником науково-дослідної практики досягнень і можливих проблем	2
Оформлення та захист звіту про результати науково-дослідної практики	6
Усього:	150

5. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗМІСТУ ЗВІТНИХ МАТЕРІАЛІВ

Пакет звітних документів містить:

- індивідуальний план-графік науково-дослідної практики;
- щоденник науково-дослідної практики;
- узагальнені матеріали проведеного констатувального етапу експерименту (або аналітичні довідки за результатами роботи з архівними та літературними джерелами; написаний один із розділів (або підрозділів) дисертаційного дослідження);
- матеріали апробації результатів дисертаційного дослідження (стаття у фахове видання категорії Б (1 стаття), тези, виступи на науково-практичних конференціях (2 конференції));
- звіт про проходження практики.

Загальні вимоги до оформлення документів:

Після закінчення проходження науково-дослідної практики аспіранти протягом трьох днів подають керівнику практики таку звітну документацію:

- 1.** Індивідуальний план проходження науково-дослідної практики (Додаток А).

Індивідуальний план роботи аспіранта-практиканта має бути підписаний керівником практики.

- 2.** Щоденник науково-дослідної практики (Додаток Б).

Щоденник науково-дослідної практики є обов'язковим звітним документом. Кожен здобувач має впродовж науково-дослідної практики вести щоденник. Щоденні записи мають містити дату, зміст і обсяг роботи, зауваження та пропозиції практиканта. У щоденник практики заносяться всі заходи, пов'язані з проходженням практики, інші види робіт (робота в бібліотеці, консультації з викладачем тощо), дається їм психолого-педагогічний аналіз.

Щоденник ведеться у довільній формі (друкований або рукописний варіант).

- 3.** Керівнику практики мають бути подані узагальнені матеріали проведеного констатувального етапу експерименту (або аналітичні довідки за результатами роботи з архівними та літературними джерелами; написаний один із розділів (або підрозділів) дисертаційного дослідження).

- 4.** Матеріали апробації результатів дисертаційного дослідження (стаття у фахове видання категорії Б (1 стаття), тези, виступи на науково-практичних конференціях (2 конференції)).

- 5.** Звіт про проходження практики (Додаток В).

Письмовий звіт про проходження науково-дослідної практики підписується аспірантом-практикантом та керівником практики. Індивідуальні звіти аспірантів є основним звітним документом. На основі усного звіту та письмового індивідуального звіту на підсумковій конференції з науково-дослідної практики затверджується загальна

оцінка практики. Звіт має містити відомості про виконання здобувачем вищої освіти усіх розділів програми практики, висновки і пропозиції. До звіту можуть бути подані зразки матеріалів, фото тощо. Звіт здобувача про практику оформляється у вигляді друкованого тексту у форматі Word, шрифт Times New Roman 14, міжрядковий інтервал 1,5, поля: верхнє – 2, нижнє – 2, лівє – 3, правє – 1,5.

У кінці практики керівник від бази проходження практики видає кожному здобувачу письмовий відгук про його роботу, ставлення до обов'язків, дисциплінованість тощо. У відгуку керівника практики обов'язково має бути зазначена рекомендація щодо оцінювання роботи практиканта. Відгук на аспіранта-практиканта підписують керівник практики та керівник структурного підрозділу, що є базою практики аспіранта.

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Документація з практики, визначена робочою програмою практики, подається здобувачами вищої освіти на кафедру керівнику практики для перевірки упродовж трьох днів після закінчення практики.

6. КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИКИ

Для оцінювання результатів науково-дослідної практики майбутніх докторів філософії галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки застосовуються методи поточного і підсумкового контролю.

Підсумкові форми контролю:

- захист звіту про науково-дослідної практику на засіданні кафедри;
- презентація наукових здобутків;
- оцінювальна співбесіда з комісією, що узагальнює результати.

Після завершення науково-дослідної практики здобувачі упродовж трьох днів подають на кафедру педагогіки та освітнього менеджменту звітні матеріали для перевірки. Підсумки практики підводяться відкрито на засіданні кафедри, де присутні завідувач кафедри, гарант освітньо-наукової програми, наукові керівники аспірантів.

Під час захисту заслуховуються звіти здобувачів, обговорюються результати виконаної роботи, надається оцінка діяльності кожного учасника практики за всіма напрямками роботи. Захист включає усний звіт (за потреби – з використанням презентації), тривалістю до 10 хвилин. У виступі здобувач подає загальну характеристику виконаної роботи, формулює висновки та пропозиції щодо змісту, організації й удосконалення програми науково-дослідної практики.

Для забезпечення об'єктивності оцінювання захист звітів здійснюється з урахуванням виконаних завдань і кількості балів, передбачених за кожен вид діяльності.

Розподіл балів, які отримують аспіранти за виконання завдань науково-дослідної практики

№	Завдання, передбачене програмою практики	Кількість балів
1.	Розроблення індивідуального плану проходження науково-дослідної практики	1
2.	Ведення щоденника, в якому в якому зафіксовано зміст і всі види робіт під час практики	3
3.	Підбір методик для проведення констатувального етапу емпіричного дослідження/визначення джерельної бази для здійснення описового дослідження	4

4.	Виконання оригінального дослідження за темою дисертаційної роботи аспіранта (експериментального/робота з архівними матеріалами)	40
5.	Підготовка до друку статті у фахове видання категорії Б за матеріалами проведеного наукового дослідження	20
6.	Підготовка, представлення та обговорення результатів наукових досліджень: участь у наукових конференціях, семінарах, підготовка до друку 2 тез за матеріалами проведеного наукового дослідження	10
7.	Участь у роботі методологічного семінару кафедри, інших науково-методичних заходах кафедри, факультету, університету	2
8.	Оформлення звіту про проходження науково-дослідної практики. Захист практики.	20
	Усього:	100

Результат освітньої діяльності аспірантів оцінюється згідно з Критеріями оцінювання знань і вмінь здобувачів Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського за такими рівнями

Шкала оцінювання: 100-балова, розширена, ЄКТС

Сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за розширеною шкалою
90-100	A	Відмінно
80-89	B	Дуже добре
75-79	C	Добре
60-74	D	Задовільно
50-59	E	Достатньо
35-49	FX	Незадовільно
1-34	F	Неприйнятно

7. ПІДБИТТЯ ПІДСУМКІВ ТА ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

На перший поточний контроль здобувачі мають подати такі документи: індивідуальний план роботи на період науково-дослідної практики; підбір методик для проведення експериментального дослідження; узагальнені матеріали з проведення констатувального етапу експерименту.

На підсумковий контроль - щоденник науково-дослідної практики здобувача, матеріали апробацій дисертаційного дослідження (статті, тези, виступи на науково-практичних конференціях); наявність звіту про проходження науково-дослідної практики у ЗВО.

Важливою формою підсумкового контролю є конференція, що проводиться після закінчення практики. Підсумкова звітність має на меті узагальнення результатів, отриманих за термін проходження практики.

Форма підсумкового контролю – залік.

Підсумковий контроль здійснюється комісією, яку призначає завідувач кафедри. До складу комісії входять керівники науково-дослідної практики від кафедри.

Під час захисту практики аспіранти презентують свої звіти, після чого відбувається обговорення отриманих результатів та оцінювання діяльності кожного учасника за всіма напрямками його роботи. Для забезпечення неупередженого визначення рівня знань і практичних умінь захист здійснюється з урахуванням виконаних завдань і кількості балів, нарахованих за кожен вид діяльності. Усний виступ аспіранта передбачає представлення загальної характеристики проведеної роботи, формулювання висновків і рекомендацій щодо змісту, організації та вдосконалення програми практики.

Результати підсумкового контролю (заліку) заносяться у відомість обліку успішності. Аспіранти, які не пройшли педагогічну практику або

частину практики з поважних причин, мають право на її проходження/продовження у вільний від навчання час (за наявності відповідних документів).

8. ДОПОМІЖНІ МАТЕРІАЛИ ДЛЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ

Аналіз сучасних наукових джерел і баз даних з проблематики дослідження

Ефективний аналіз сучасних наукових джерел та баз даних є фундаментом успішного дисертаційного дослідження. Це вимагає систематичного підходу, використання сучасних інструментів та критичного мислення.

Спочатку варто чітко сформулювати проблему та ключові питання вашого дослідження. Це дозволить уникнути розпорошення на нерелевантні джерела.

Необхідно скласти вичерпний список ключових слів, синонімів та споріднених термінів українською та англійською мовами (завжди використовуйте англійську для пошуку у міжнародних базах даних).

Важливо визначити, які часові рамки вас цікавлять (наприклад, останні 5-10 років для "сучасних" джерел).

Вибір та використання баз даних передбачає орієнтування на авторитетні та реферовані бази даних. Зокрема, бази даних Scopus, Web of Science (WoS) є Міжнародними реферативно-бібліографічними базами, які надають інформацію про цитування, індекси авторів (h-index) та якість журналів. Вони є обов'язковими для пошуку.

База даних Google Scholar має широке охоплення, включаючи книги, дисертації, матеріали конференцій. Вона є зручною для швидкого пошуку та відстеження цитувань.

База даних Directory of Open Access Journals (DOAJ) містить джерела з відкритим доступом, що дозволяє отримувати повні тексти статей без підписки.

Національні репозитарії (напр., НБУВ) є важливими для пошуку українських наукових праць, дисертацій, авторефератів.

Спеціалізовані бази даних підбирають залежно від галузі (наприклад, PubMed для медицини, IEEE Xplore для інженерії, JSTOR для гуманітарних наук).

Для ефективного пошуку варто використовувати булеві оператори (AND, OR, NOT) для комбінування ключових слів і звуження/розширення пошуку (наприклад, *"key phrase 1" AND "key phrase 2" NOT irrelevant_word*); застосовувати фільтри за роком публікації, типом документа (стаття, огляд, матеріали конференції), автором, журналом.

Після пошуку варто переходити до відбору та аналізу.

Спочатку читають заголовки, анотації та ключові слова. Це дозволяє швидко відфільтрувати нерелевантні роботи.

Потім застосовують критичне читання: для відібраних джерел читайте вступ (для розуміння проблеми та мети), висновки (для ознайомлення з основними результатами) та методологію (для оцінки надійності). Повний текст вивчайте, коли впевнені у значущості джерела.

Важливим є ведення обліку (реферування) опрацьованих джерел. Для цього створюють бібліографічну базу даних (використовують менеджери посилань, такі як Zotero, Mendeley, EndNote). Для кожного джерела варто фіксувати: повне бібліографічне посилання; основну тезу/проблему; ключові висновки та методи; власне критичне зауваження або оцінку.

Мета аналізу — не просто зібрати інформацію, а виявити прогалини у знаннях і синтезувати нове розуміння.

Завжди потрібно намагатися оцінити якість статті, перевірити репутацію журналу (імпакт-фактор, квартиль Q1/Q2), авторитет автора (h-index, кількість цитувань).

Ефективним є виявлення сучасних тенденцій, що передбачає з'ясування, які основні школи думки, методи чи результати домінують у галузі дослідження.

Головне — визначити, що ще не було досліджено або які аспекти вимагають додаткового вивчення. Саме в цьому полягає наукова новизна роботи.

Важливо пам'ятати про необхідність регулярного моніторингу наукових видань, адже наука розвивається швидко. Тому доцільно встановити сповіщення у базах даних (Google Scholar, Scopus) за ключовими словами, щоб отримувати інформацію про нові релевантні публікації.

Складання розширеної бібліографії та анотованого списку історико-педагогічних праць

Етапи складання розширеної бібліографії

Бібліографія — це повний перелік усіх джерел, які мають відношення до вашої теми, незалежно від того, чи будете ви їх цитувати безпосередньо.

Пошук джерел:

- сформулюйте максимально широкий набір ключових слів, що стосуються вашої проблеми, історичного періоду, персоналій та географічного контексту (наприклад, *інновації в освіті, Ян Амос Коменський, педагогічні ідеї 19 ст. в Україні*);
- використовуйте бібліотечні каталоги; зверніться до електронних та карткових каталогів бібліотек (Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, бібліотеки педагогічних університетів);
- активно використовуйте наукометричні бази даних (Web of Science, Scopus, Google Scholar, E-library, ERIC) та реферативні журнали;

- ретельно перегляньте бібліографічні списки в монографіях та дисертаціях, які ви вже визначили як ключові; це допоможе знайти "приховані" першоджерела;
- не оминайте увагою наукові історико-педагогічні та фахові журнали відповідного періоду.

Форматування бібліографії:

- оформлюйте бібліографічний опис згідно з чинним в Україні ДСТУ 8302:2015 "Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання" або вимогами вашого наукового керівника/закладу;
- розширена бібліографія має бути структурована, наприклад: за хронологією (за періодом, до якого належить праця); за видом джерела (першоджерела (оригінальні праці педагогів), вторинні джерела (монографії, статті, дисертації), архівні матеріали, законодавчі акти); за мовою (українською, іноземними мовами).

Підготовка аналітичної довідки за результатами опрацювання архівних та літературних джерел

Підготовка аналітичної довідки за результатами опрацювання архівних та літературних джерел під час науково-дослідної практики аспірантами спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки є комплексною процедурою, що вимагає глибокого критичного аналізу, а не лише реферування. Вона починається з ретельної систематизації зібраного матеріалу, де кожен знайдений документ чи публікація фіксується з повним бібліографічним описом або архівним шифром, включаючи обов'язкове зазначення сторінок чи аркушів для забезпечення точності цитування. Далі, аспірант здійснює тематичне групування цього матеріалу, співвідносячи його з розділами та підрозділами майбутньої дисертаційної роботи, що дозволяє перейти від простого накопичення фактів до їхньої осмисленої інтеграції.

Сама аналітична довідка має починатися зі Вступу, де чітко формулюється мета аналізу конкретної джерельної бази, а також надається її коротка характеристика, що включає тип, обсяг та часові рамки проаналізованих матеріалів. Основна частина довідки є її серцевиною і повинна бути викладена аналітично, а не описово. Тут ключовим завданням є критичне зіставлення виявлених даних. При роботі з архівними джерелами необхідно не лише описати зміст знайдених документів (протоколів, листування, звітів), але й визначити їхній історико-педагогічний контекст та підкреслити новизну чи уточнення, які вони вносять у розуміння вашої теми, обов'язково посилаючись на конкретні фонди та аркуші.

У розділі, присвяченому літературним джерелам, основний фокус має бути на порівняльному аналізі наукових підходів, виявленні суперечностей та спільних позицій між різними авторами щодо ключових понять та методології вашого дослідження. Аспірант має не лише переказати думки вчених, а й надати критичну оцінку їхньої значущості для теоретичного обґрунтування дисертації, виділяючи концепції, які будуть взяті за основу. На завершення, у Висновках варто здійснити узагальнення отриманих аналітичних результатів і, що найважливіше, чітко вказати на їхній практичний вплив на подальше написання дисертації: які теоретичні положення були підтверджені чи спростовані, які хронологічні рамки чи ключові терміни були уточнені завдяки проведеному аналізу, демонструючи таким чином, що опрацювання джерел було не самоціллю, а кроком до досягнення наукової мети.

Варто зазначити, що підготовка аналітичних звітів за результатами роботи з архівними та літературними джерелами є ключовим етапом науково-дослідної практики для аспірантів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Ці довідки мають демонструвати здатність здобувачів до критичного аналізу, систематизації та інтерпретації зібраної інформації у контексті вашого дисертаційного дослідження.

Перед початком роботи з текстовими джерелами варто створити каталог або базу даних знайдених джерел (бібліографічний опис, шифр архівного фонду, місце зберігання). Обов'язково потрібно фіксувати ключові ідеї, висновки, дати, імена та прямі цитати, вказуючи сторінку/аркуш для подальшого коректного оформлення посилань. Під час роботи доцільно використовувати тематичне групування, що передбачає розподілення зібраного матеріалу на тематичні блоки, що відповідають розділам, підрозділам або ключовим завданням дисертації (наприклад, «Історія питання», «Методологічні підходи», «Аналіз практики» тощо).

На початку роботи здійснюють первинний аналіз, щоб визначити, які джерела є ключовими (основоположні теорії, першоджерела), а які допоміжними (коментарі, вторинний аналіз).

Якщо є необхідність створення аналітичної довідки – то це варто робити за певним алгоритмом:

- сформулювати, навіщо проводився аналіз саме цих джерел; яку проблему дисертаційного дослідження вони мають допомогти розв'язати;
- схарактеризувати джерельну базу, коротко описавши тип, кількість та хронологічні рамки проаналізованих джерел (наприклад, "Проаналізовано 20 архівних справ із фонду 444 Центрального державного архіву...", "Опрацьовано 45 наукових статей та 5 монографій за 2015-2024 роки");
- у кожному конкретному архівному джерелі варто здійснити опис змісту, представити ключові факти, ідеї, статистичні дані, які було знайдено;
- пояснити історичний або педагогічний контекст створення цих документів;
- виділити, які *нові* або *уточнюючі* дані/позиції ці документи привнесли до вашого дослідження (приклад: *"Лист А.С. Макаренка від 12.05.1938 (Арк. 14, Ф. 104, Оп. 1) містить раніше неопубліковані міркування щодо організації самоврядування, які спростовують..."*);

- під час аналізу літературних джерел варто ретельно аналізувати наукові підходи, порівнювати позиції різних авторів з ключових питань теми;
- виявити суперечності/спільні позиції, знайдіть, у чому автори погоджуються, а в чому їхні думки розходяться;
- доцільно виділити концепції, які можна використати як теоретичну основу дисертації;
- надати критичну оцінку використаних джерел з точки зору їхньої актуальності та методологічної значущості для теми дисертації;
- узагальнити результати, підсумувати, що знайдено та проаналізовано;
- чітко вказати, як саме результати аналізу будуть використані (наприклад: «матеріали дозволили уточнити хронологічні рамки дослідження...» або «виявлено три основні теоретичні підходи до проблеми формування компетентності, які ляжуть в основу першого розділу дисертації»);
- вказати, які питання залишилися відкритими і вимагають подальшого дослідження;
- у тексті обов'язково варто робити посилання на джерела (архівний шифр, сторінка/аркуш, бібліографічне посилання), щоб підтвердити ваші твердження.

Емпіричні методи наукового дослідження

Емпіричний етап пізнання, який бере свій початок від латинського слова *factum* («зроблене» або «те, що сталося»), становить незамінний фундамент будь-якого наукового дослідження. Його головна сутність полягає у систематичному збиранні, первинному описі, узагальненні та класифікації конкретних даних. Саме з цього процесу, який забезпечує дослідника емпіричною базою, розпочинається будь-яка спроба наукового осмислення реальності. Для коректного проведення

цього етапу необхідно чітко розрізняти два ключових типи свідчень. По-перше, існують факти дійсності – це події, явища, процеси, властивості та взаємозв'язки, що об'єктивно відбуваються або існували в реальному світі (як природному, так і соціальному), незалежно від того, як їх сприймає суб'єкт. Вони є первинним, необробленим матеріалом. По-друге, існують наукові факти, які є значно складнішою категорією. Це не просто відображення реальних подій, а факти дійсності, що були критично перевірені (верифіковані), усвідомлені дослідником і зафіксовані в термінах та поняттях конкретної наукової мови у вигляді емпіричних суджень. Отже, науковий факт має бути логічно інтегрованим і повністю відповідати структурним вимогам тієї системи знання, в рамках якої він використовується.

Емпіричний рівень дослідження не є монолітним, а складається з двох чітко визначених послідовних стадій. Перша стадія — це процес отримання та накопичення емпіричних даних. Першоджерелом, звичайно, завжди є реальна дійсність: безпосереднє спостереження за природними явищами, економічною діяльністю, політичними подіями, соціальними процесами тощо. Однак, на практиці дослідник часто звертається до вторинних і навіть третинних джерел для розширення свого фактологічного поля. До таких джерел належать: свідчення очевидців, офіційні та приватні документи, мемуари, наукові звіти та праці інших дослідників, а також статистичні дані. Використовуючи різноманітні методи та прийоми (спостереження, вимірювання, збір свідчень), дослідник вичленовує та акумулює масив даних, формуючи тим самим емпіричну основу для подальшого аналізу.

Друга стадія передбачає первинну обробку, систематизацію та аналітичну оцінку здобутих фактів, а також осмислення їхніх взаємозв'язків. Це етап перетворення первинної інформації на структуроване наукове знання. На цій стадії дослідник виконує кілька важливих дій. По-перше, він здійснює критичну оцінку і ретельну перевірку кожного окремого факту щодо його достовірності та

об'єктивності, відмежовуючи неперевірені чи спотворені дані. По-друге, кожен верифікований факт описується у чітких термінах та поняттях тієї науки, в якій проводиться робота, що остаточно оформлює його як науковий факт. По-третє, здійснюється відбір типових, найбільш репрезентативних фактів, які справді відображають ключові тенденції розвитку досліджуваної сфери. Далі дослідник приступає до класифікації фактів за їхніми суттєвими ознаками, зводячи їх у певну логічну систему. На основі цієї систематизації він прагне виявити очевидні зв'язки між ними, а також сформулювати емпіричні закономірності, якими характеризуються досліджувані явища, що є підґрунтям для переходу до теоретичного рівня пізнання.

На емпіричному рівні дослідження розв'язуються такі пізнавальні завдання:

- збирання необхідного фактичного матеріалу про досліджуваний об'єкт, який є фундаментом дослідження і без яких неможливо побудувати ефективну наукову теорію;
- одержання даних про різноманітні властивості та зв'язки емпіричного об'єкта, тенденції його руху та розвитку, що сприяє формалізації знання та широкому використанню кількісних методів під час побудови наукових теорій;
- розробка схем, діаграм тощо, в яких фіксується і відображається стан досліджуваного об'єкта, його структура, розвиток, динаміка поведінки;
- класифікація наукових фактів і даних, котрі в узагальненому вигляді називаються емпіричною інформацією. Емпіричні завдання спрямовані на виявлення, точний опис і детальне вивчення різних фактів, явищ і процесів.

Емпіричні дослідження дають можливість отримувати різнобічну інформацію про стан явищ, процесів і сприяють поглибленню їх кількісного та якісного аналізів. На емпіричному рівні науковець отримує нові знання на основі дослідів за допомогою опису, спостереження та експерименту.

Одним із найпоширеніших видів опитування є анкетування, яке передбачає самотійне заповнення анкети респондентом. Використовуючи роздаткову, поштову чи надруковану у пресі анкету, дослідник з мінімальною технічною допомогою за короткий час може зібрати первинну інформацію від сотень респондентів. Забезпечуючи повну анонімність, метод анкетування дає змогу ефективніше досліджувати морально-етичні проблеми.

Методи педагогічних досліджень відповідно до їх призначення поділяють на методи збирання даних і експериментальні.

Методи збирання даних: спостереження, вивчення документів і продуктів діяльності, опитування (бесіда, інтерв'ю, анкетування), тестування.

Експериментальні: педагогічний експеримент.

Спостереження – цілеспрямоване, планомірне сприймання і фіксування педагогічних явищ.

Спостереження – це спосіб пізнання об'єктивного світу на основі безпосереднього сприйняття предметів і явищ за допомогою чуттєвості. Воно дозволяє отримати первинний матеріал для вивчення. Спостереження ведеться за планом і підпорядковується певній тактиці.

Метод спостереження є одним із найважливіших і найпоширеніших емпіричних методів у педагогічних дослідженнях, і його ключова перевага полягає у можливості безпосереднього вивчення освітнього процесу в його природному, незмінному середовищі. Це дає змогу досліднику фіксувати автентичну, неспотворену поведінку, взаємодію та навчальну діяльність учнів і вчителів, оскільки відсутнє штучне втручання, характерне для експерименту. Завдяки цій природності спостереження дає доступ до живого педагогічного факту та реальних реакцій учасників освітнього процесу, забезпечуючи високу ступінь валідності отриманих даних щодо реальної ситуації. Крім того, спостереження є незамінним інструментом для вивчення динаміки і процесуальних аспектів педагогічних явищ, дозволяючи відстежувати зміни в поведінці чи

навичках протягом тривалого часу. Воно також має унікальну перевагу у здатності фіксувати невербальні прояви – міміку, жести, емоційну напругу, – які часто є більш відвертими показниками внутрішнього стану, ніж вербальні відповіді, отримані через опитування. Нарешті, спостереження виконує важливу гіпотезотворчу функцію, виявляючи несподівані залежності та проблеми, які стають основою для подальшого, більш структурованого експериментального дослідження, а також слугує для верифікації даних, отриманих іншими методами, доповнюючи та уточнюючи їхню картину.

Вивчення документів – метод аналізу інформації, зафіксованої в рукописному або друкованому тексті (на плівці) тощо. В умовах школи джерелом інформації можуть бути класні журнали, календарні і поурочні плани вчителів, навчальні програми, навчальна література, розклади занять тощо. Вивчення продуктів діяльності: письмових, творчих, контрольних робіт, малюнків, зошитів, щоденників тощо.

Серед методів збирання первинної інформації найпопулярнішим є метод опитування, який у багатьох людей асоціюється із соціологією.

Опитування – метод збирання соціальної інформації про досліджуваний об'єкт під час безпосереднього (інтерв'ю) чи опосередкованого (анкетування) соціально-психологічного спілкування соціолога і респондента шляхом реєстрації відповідей респондентів на сформульовані запитання.

Метод опитування є одним із найбільш затребуваних і гнучких методів збору первинної інформації в педагогічних дослідженнях, і його перевага полягає насамперед у широті охоплення та економічності. Завдяки опитуванню дослідник може оперативно отримати інформацію від великої кількості респондентів — учнів, студентів, учителів, батьків чи адміністраторів — при мінімальних часових і фінансових витратах, особливо при використанні стандартизованих форм (анкетування). Іншою важливою перевагою є можливість збору даних про внутрішній світ учасників освітнього процесу, що недоступно для прямого спостереження, включаючи їхні

погляди, установки, мотиви, ціннісні орієнтації, рівень задоволеності навчанням чи роботою, а також самооцінку знань і навичок. Крім того, метод опитування забезпечує високу оперативність отримання інформації, що дозволяє швидко провести діагностичні зрізи або оцінити ставлення учасників до інновацій чи змін у навчальному процесі. Опитування може бути гнучким інструментом: анкетування використовується для кількісного збору стандартизованих даних, а інтерв'ю надає можливість для поглибленого якісного аналізу, уточнення незрозумілих відповідей і вивчення індивідуальних, унікальних випадків. Нарешті, опитування незамінне для прогнозування певних педагогічних явищ, оскільки, збираючи думки фахівців (метод експертних оцінок), дослідник може оцінити перспективи розвитку освітньої системи або ефективність нових освітніх стандартів.

За допомогою опитування можна одержати інформацію, яка не завжди відображена в документальних джерелах чи доступна прямому спостереженню. Опитування використовують, коли необхідним, а часто і єдиним, джерелом інформації є людина – безпосередній учасник, представник, носій досліджуваних явища чи процесу. Вербальна (словесна) інформація, одержана завдяки цьому методу, значно багатша, ніж невербальна. Вона легше піддається кількісному опрацюванню та аналізу, що дає змогу широко використовувати для цього обчислювальну техніку. Інформація, одержана від респондентів за допомогою опитування, відображає реальність тільки в тому аспекті, в якому вона існує в свідомості опитуваних. Тому завжди варто враховувати можливе спотворення інформації під час застосування опитування, що пов'язано з особливостями процесу відображення різних аспектів соціальної практики у свідомості людей.

Ступінь незалежності інформації від впливу випадкових чинників, тобто її стійкість, називається *надійністю* інформації. Вона залежить від здатності суб'єкта давати одні й ті самі відповіді на однакові

запитання, визначається незмінністю цих запитань і варіантів відповідей на них для всієї обраної сукупності респондентів або кожної з її груп.

Для підвищення надійності інформації варто дбати про незмінність якомога більшої кількості умов збирання інформації: місцевих обставин опитування, порядку формулювання запитань і відповідей на них, впливів дослідників на респондентів у процесі спілкування.

Для одержання *достовірної* інформації необхідно, щоб опитуваний:

- сприйняв потрібну інформацію;
- правильно зрозумів її;
- зміг згадати, за необхідності, події минулого;
- обрав достеменну відповідь на поставлене запитання;
- зміг адекватно висловитися.

Важливо також, щоб опитуваний не тільки міг, а й хотів щиро відповісти на запитання. Якість первинної соціологічної інформації значною мірою залежить від вимірювального інструменту – соціологічного питальника (бланк інтерв'ю, анкета). Критеріями їх оцінки є стійкість і обґрунтованість.

Опитування класифікують за різними критеріями.

За характером взаємозв'язків соціолога і респондента їх поділяють на заочні (анкетні) та очні (інтерв'ю), кожен з яких має свої різновиди:

- за ступенем формалізації – стандартизовані і нестандартизовані (вільні);
- за частотою проведення – одноразові й багаторазові;
- за охопленням об'єкта – суцільні й вибіркові.

Специфічними видами є опитування експертів, соціометрія.

Методи опитування:

Бесіда – вільний діалог між дослідником і досліджуваним на певну тему.

Бесіда є водночас методом навчання. Сутність цього методу полягає в тому, що вчитель шляхом ретельно продуманих запитань підводить учнів до розуміння нового матеріалу або перевіряє засвоєння ними вже вивченого. Бесіда – це, можна вважати, найдавніший метод навчання. Її майстерно використовував ще Сократ (за 4 століття до нашої ери). Цей метод є різностороннім і ефективним. Бесіда заставляє учня подумки рухатись за думкою вчителя, в результаті учень крок за кроком просувається у засвоєнні нових знань. Був час, коли бесіду називали провідним методом навчання. Але потім це спростували, коли помітили, що використовуючи тільки бесіду, не можна розв'язати усіх необхідних дидактичних завдань. Якщо у школяра немає певного запасу знань, то бесіда може виявитись малоефективною. І майбутнім педагогам варто пам'ятати, що бесіда – складний метод, який вимагає часу, неабиякого напруження сил і високого рівня педагогічної майстерності.

Якщо бесіда має регламентований характер і відбувається на основі завчасно складеного переліку запитань, то йдеться про *інтерв'ю*.

Анкетування – письмове опитування за допомогою попередньо складеного переліку запитань. Воно має низку переваг перед усним опитуванням: дає змогу одночасно опитати значну кількість осіб, його результати легко піддаються статистичній обробці.

Анкетування є одним із найпоширеніших та найефективніших методів збору емпіричної інформації, особливо в соціологічних, маркетингових та психологічних дослідженнях, і має низку суттєвих переваг. По-перше, його ключовою перевагою є висока економічність у поєднанні з можливістю охопити великі масиви респондентів. Дослідник може одночасно звернутися до сотень або навіть тисяч осіб, мінімізуючи часові та фінансові витрати, особливо при використанні електронних або онлайн-форм опитування. По-друге, метод забезпечує стандартизацію процесу збору даних, оскільки всі респонденти відповідають на ідентичний набір запитань,

сформульованих у суворо визначеному порядку. Ця стандартизація значно спрощує подальшу кількісну обробку та аналіз отриманих даних, роблячи їх легко зіставними і придатними для статистичних процедур. По-третє, анкетування сприяє анонімності та конфіденційності відповідей, що є критично важливим для отримання щирої та достовірної інформації щодо чутливих тем (доходи, політичні погляди, особисті звички). Респонденти, відчуваючи менший тиск, більш схильні відверто висловлювати свою думку. Крім того, на відміну від інтерв'ю, анкетування усуває або мінімізує вплив дослідника (інтерв'юера) на відповіді опитуваного, знижуючи ймовірність упередженості або навідних запитань. Нарешті, грамотно складена анкета дозволяє одночасно збирати інформацію про велику кількість аспектів досліджуваної проблеми — від демографічних даних до суб'єктивних оцінок і поведінкових установок, що робить цей метод багатофункціональним інструментом емпіричного пізнання.

Тестування – стандартизований метод, яким користуються для визначення якостей і здібностей особистості.

Метод тестування є потужним інструментом емпіричного дослідження, особливо в психології, педагогіці та профорієнтації, і має низку значних переваг. Головною його перевагою є високий ступінь об'єктивності та стандартизації. Тести розробляються з чіткими інструкціями, єдиними критеріями оцінювання та уніфікованими процедурами проведення, що мінімізує суб'єктивний вплив як з боку дослідника, так і з боку самого респондента. Це забезпечує порівнянність результатів, отриманих у різний час, різними дослідниками або в різних групах випробовуваних.

Ще однією ключовою перевагою є можливість кількісної оцінки досліджуваних властивостей чи здібностей. Результати тестування легко виражаються в числових показниках, що робить їх придатними для складного статистичного аналізу і дає змогу точно виміряти динаміку змін. Крім того, добре валідизовані та надійні тести дозволяють прогнозувати майбутню поведінку, успішність або

професійну придатність індивіда, виконуючи важливу діагностичну та прогностичну функцію. Тестування є досить економічним з погляду часу, необхідного для збору даних, оскільки за відносно короткий проміжок часу можна отримати великий обсяг інформації про різні параметри великої групи осіб. Нарешті, тестування дозволяє вивчати ті приховані чи латентні властивості особистості (інтелект, риси характеру, рівень тривожності), які важко або неможливо виявити за допомогою прямого спостереження чи простого опитування.

Педагогічний експеримент – полягає у планомірній зміні умов педагогічного процесу і реєстрації відповідних наслідків. Буває двох видів: природний і лабораторний.

Педагогічний експеримент являє собою спеціально організований та контрольований метод наукового дослідження, основною метою якого є вивчення ефективності, умов і закономірностей впливу певних педагогічних інновацій — нових методик, форм, засобів або технологій — на динаміку та результативність навчально-виховного процесу, а також на розвиток особистості учня. Сутність цього методу полягає у цілеспрямованій зміні однієї або кількох умов (незалежної змінної) і одночасному точному вимірюванні змін у стані досліджуваних параметрів (залежної змінної) для встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

Типова структура експерименту включає три взаємопов'язані етапи: констатувальний, на якому визначається вихідний рівень знань, навичок чи розвитку учнів, а також формуються максимально подібні за характеристиками експериментальна (ЕГ) і контрольна (КГ) групи; формувальний (або пошуковий), під час якого в ЕГ впроваджується досліджувана інновація, тоді як у КГ процес навчання продовжується за традиційною схемою; і, нарешті, контрольний (підсумковий), де за допомогою однакових діагностичних інструментів проводиться повторне вимірювання параметрів в обох групах, а результати піддаються математично-статистичному аналізу для об'єктивного підтвердження або спростування висунутої гіпотези.

За умовами проведення, експеримент поділяють на природний, що здійснюється у звичній освітній обстановці (на уроках), забезпечуючи високу екологічну валідність, і лабораторний, який проводиться у спеціально створених умовах для підвищення точності контролю над усіма змінними. Таким чином, педагогічний експеримент виступає як найбільш надійний метод для емпіричного підтвердження ефективності нових педагогічних рішень.

Статистичні методи.

Вони необхідні для опрацювання одержаних даних і встановлення кількісних залежностей між досліджуваними явищами.

Статистичні методи є важливим арсеналом у методології педагогічних досліджень, являючи собою цілісну сукупність математичних прийомів та процедур, призначених для систематичного збору, первинної обробки, глибокого аналізу та об'єктивної інтерпретації масових кількісних даних, які виникають у процесі вивчення освітніх явищ. Їхнє значення є фундаментальним, оскільки вони забезпечують наукову строгість, обґрунтованість та надійність висновків, перетворюючи сирий емпіричний матеріал, отриманий через анкетування, тестування чи експеримент, на валідне наукове знання.

Статистичний апарат поділяється на дві основні категорії. Дескриптивна (описова) статистика використовується на початковому етапі для компактного опису та унаочнення даних, що включає обчислення мір центральної тенденції (середнє арифметичне, медіана, мода), які характеризують типове значення, та мір мінливості (стандартне відхилення, дисперсія), які вказують на ступінь розсіювання даних навколо середнього. Це дозволяє швидко отримати загальне уявлення про розподіл показників. Натомість, інференційна (аналітична) статистика є інструментом для глибокого аналізу, узагальнення та прогнозування. Вона дозволяє перевіряти статистичні гіпотези (наприклад, за допомогою t-критерію Стюдента, щоб встановити, чи є різниця між експериментальною та контрольною

групами статистично значущою, а не випадковою), встановлювати ступінь та характер зв'язку між змінними через кореляційний аналіз (коефіцієнти кореляції) та будувати прогностичні моделі за допомогою регресійного аналізу.

Ключова роль статистичних методів у педагогіці полягає у забезпеченні об'єктивності: вони переводять суб'єктивні оцінки успішності чи ставлення у точні кількісні показники, що є важливим для академічної достовірності. Вони є єдиним способом довести наукову значущість впровадження нових методик або технологій, оскільки лише статистичні критерії можуть підтвердити, що спостережуваний ефект є результатом саме педагогічного впливу, а не дії сторонніх чинників або випадковості. Крім того, правильний вибір та застосування статистичних процедур дозволяє узагальнити висновки, отримані на обмеженій вибірці учнів, на більшу генеральну сукупність, що є необхідною умовою для розробки загальнонаціональних освітніх стандартів та рекомендацій. Таким чином, статистичні методи не просто доповнюють, а фундаментально легітимізують результати педагогічних досліджень.

Методи математичної обробки результатів дослідження

Методи математичної обробки результатів дослідження застосовують у педагогіці для оброблення одержаних методами спостереження й експерименту даних, а також для встановлення кількісних залежностей між досліджуваними феноменами. Сутність математичних методів полягає в описі педагогічних явищ за допомогою кількісних характеристик, використанні кібернетичних моделей для визначення оптимальних умов управління процесом навчання і виховання. Застосування їх для відображення педагогічних явищ можливе за умови масовості, типовості, вимірюваності явищ.

У будь-якому дослідженні об'єктивність результатів залежить від точності вимірювання явищ, їх аналізу і обробки. Статистичні методи дають змогу систематизувати, науково опрацювати і подати матеріали дослідження, перевірити їх наукову достовірність.

Математична статистика є великою і складною системою знань. Не можна розраховувати на те, що кожен педагог чи психолог повністю опанує цими знаннями. Але основним комплексом простих статистичних методів оволодіти не складно.

Доречне застосування цих методів дає змогу досліднику, здійснивши початкову обробку, одержати загальну картину того, що дають кількісні результати його досліджень, оперативно проконтролювати перебіг досліджень.

Однак, варто зауважити, що надмірне захоплення статистикою може навіть зашкодити, якщо аналіз і встановлення причинно-наслідкових зв'язків замінюється набором цифр, складних формул і посилань на різні математичні таблиці. Математична статистика – не самоціль, а засіб наукового дослідження. Вона не пояснює явищ і не встановлює їх причин, а кількісно описує масові (не одиничні) явища і встановлює емпіричні закономірності.

У процесі педагогічного дослідження нерідко виникає потреба у порівнянні, зіставленні педагогічних фактів, явищ і процесів за певними параметрами. Для цього рівні якісних характеристик цих параметрів позначають певними числовими показниками. Вони допомагають оцінити результати експерименту, підвищують надійність висновків, дають підстави для теоретичних узагальнень. Частіше використовують такі методи: реєстрування, ранжування, моделювання, вимірювання.

Метод реєстрування

Цей метод передбачає виявлення певної якості в явищах даного класу і обрахування за наявністю або відсутністю її (наприклад, кількості скоєних учнями негативних вчинків).

Метод реєстрування, який часто називають методом фіксації кількісних показників, є невід'ємною частиною математико-статистичного апарату в педагогічних дослідженнях і полягає у виявленні та систематичному кількісному обліку заздалегідь визначених явищ, характеристик чи ознак у досліджуваних об'єктах або процесах. Суть цього методу полягає у переведенні якісних, спостережуваних особливостей навчально-виховного процесу в точні, вимірювані числові дані, що забезпечує об'єктивність і можливість подальшої статистичної обробки. Дослідник, використовуючи цей підхід, фіксує частоту, інтенсивність або загальну кількість проявів обраної ознаки – наприклад, реєструє кількість помилок певного типу в письмових роботах учнів, підраховує кількість проявів ініціативи або, навпаки, запізнень протягом експериментального періоду. Для забезпечення надійності даних застосовуються спеціалізовані техніки, такі як детально розроблені протоколи спостереження, контрольні списки (чек-листи) або журнали обліку, а в сучасних дослідженнях – технологічні засоби (аудіо- та відеозаписи), які дозволяють зафіксувати подію для наступного точного кількісного аналізу. Таким чином, метод реєстрування є фундаментальним кроком, що створює емпіричну базу для подальших статистичних операцій, як-от ранжування, кореляційний аналіз чи перевірка статистичних гіпотез.

Метод ранжування

Цей метод передбачає розміщення зафіксованих показників у певній послідовності (зменшення чи збільшення), визначення місця в цьому ряду об'єктів (наприклад, складання списку учнів залежно від рівня успішності тощо).

Метод ранжування у педагогічних дослідженнях є одним із ключових статистичних методів, що дозволяє впорядкувати емпіричні дані, отримані в ході експерименту чи спостереження, за інтенсивністю вираження певної ознаки. Його основна функція полягає у визначенні відносного місця, або рангу, кожного досліджуваного об'єкта чи показника у загальній послідовності.

Процедура ранжування починається зі збору кількісних даних, які потім розташовують у єдиний ранговий ряд у порядку зростання або зменшення значення показника, після чого кожному елементу цього ряду присвоюється порядковий номер – ранг, починаючи з одиниці. Якщо кілька об'єктів мають однакові кількісні значення (так звані зв'язані ранги), їм присвоюється усереднений ранг, обчислений як середнє арифметичне порядкових номерів, які вони мали б займати.

У педагогіці цей метод широко застосовується для візуалізації та аналізу даних, наприклад, для складання списків учнів за рівнем навчальної успішності, креативності або соціальної адаптації, для ранжування експертами значущості різних факторів, що впливають на якість освіти, або ж для обробки соціометричних даних, де ранжується популярність чи авторитет учнів.

Дані, отримані внаслідок ранжування, відносяться до порядкової шкали, вони стають основою для подальшого застосування непараметричних статистичних методів, зокрема коефіцієнта рангової кореляції Спірмена або коефіцієнта конкордації Кендалла, які дозволяють виявити тісноту зв'язку між двома ранговими рядами або узгодженість думок різних експертів. Таким чином, ранжування є простим, але ефективним інструментом для перетворення кількісних даних у якісну інформацію про відносне положення об'єктів дослідження.

Метод моделювання

Його сутністю є створення й дослідження наукових моделей – смислово представленої і матеріально реалізованої системи, яка адекватно відображає предмет дослідження (наприклад, моделює оптимізацію структури навчального процесу, управління освітнім процесом тощо).

Метод моделювання є одним із фундаментальних загальнонаукових методів пізнання, що знайшов широке застосування в педагогічних дослідженнях, і його сутність полягає у створенні та

дослідженні штучно збудованої моделі – системи, яка відображає лише суттєві характеристики, зв'язки та закономірності реального педагогічного об'єкта чи процесу, що вивчається, виступаючи його заміном. Мета моделювання – отримати знання про оригінал через маніпулювання моделлю, що є особливо цінним у педагогіці, де пряме експериментальне вивчення складних, динамічних та багатофакторних процесів навчання, виховання чи управління освітніми системами часто є неможливим, неефективним або етично неприйнятним.

У педагогічних дослідженнях моделювання дозволяє проєктувати освітні системи, розробляти моделі об'єктів, досліджувати оптимальні алгоритми формування компетентностей або механізми виховного впливу, перетворюючи складні педагогічні явища на доступну для аналізу схему. Залежно від форми подання, використовуються знакові (інформаційні) моделі у вигляді схем, формул чи діаграм, які описують логічні зв'язки елементів системи, та предметні (матеріальні) моделі, як-от ділові ігри чи симулятори, що імітують реальну взаємодію. Процес моделювання включає чітку постановку дослідницького завдання, безпосереднє створення моделі, найважливіший етап перевірки її адекватності реальній дійсності та, зрештою, використання моделі для отримання нових знань та їхнє перенесення на практику з метою вдосконалення реального педагогічного процесу.

Метод вимірювання

Цей метод передбачає присвоєння об'єктам кількісних вимірників відповідно до певних правил (коефіцієнт інтелектуальності «IQ»). Використовують такі вимірювальні шкали:

1. Виміри в шкалі найменувань (номінальні виміри). Для цього об'єкти групують у класи, кожному з яких присвоюють певну цифру. Психологи часто кодують стать, позначаючи особу жіночої статі нулем, а чоловічої – одиницею. При цьому використовують ту особливість чисел, що 0 відрізняється від 1, і якщо предмет А має 0, а предмет Б –

1, то А і Б відрізняються від вимірюваної якості. Але це не означає, що Б містить більше якості, ніж А.

2. Порядок у шкалі виміру. Зважаючи на те, що у вимірюваних предметах різна кількість якості, використовують якість «упорядкованих» чисел, за якою число, приписане А, більше від числа, приписаного Б. Це означає, що в А міститься більше даної якості, ніж у Б.

3. Інтервальні виміри. Наприклад, однакові різниці чисел відповідають однаковим різницям значення вимірюваної ознаки або якості предмета (час між 1940 і 1945 рр. дорівнює часові між 1980 і 1985 рр.).

4. Вимір відношень. Відрізняється від інтервального тільки тим, що нульова точка не довільна, а вказує на відсутність вимірюваної якості. Прикладом цього виду шкали є ріст і вага. Нульового зросту не існує, а чоловік зростом 183 см удвічі вищий за хлопчика, що має зріст 91,5 см.

Педагогічні явища і процеси динамічні, постійно змінюються. Змінними є характеристики людей або речей, наприклад вага, вік, швидкість читання, кількість дітей. Деякі з цих змінних неперервні, тобто виміри їх можуть мати будь-яке значення (вага, вік, час реагування). Інші змінні дискретні (перервні) – виміри можуть давати тільки окремі значення (наприклад, кількість дітей).

Зміни різних якостей особистості умовно можна оцінити за п'ятибальною шкалою:

«5» – якість виявляється дуже сильно і постійно;

«4» – якість виявляється сильно і часто;

«3» – важко визначити (вияви і невияви однакові);

«2» – якість виявляється слабо і не дуже часто;

«1» – якість виявляється дуже слабо або не виявляється взагалі.

Використання будь-якого з методів педагогічного дослідження має на меті отримання достовірних даних про педагогічну реальність. Важливо, щоб дані, отримані внаслідок використання одного методу, підтверджувалися даними, здобутими за допомогою інших.

Упровадження комп'ютерних технологій у навчальний процес дозволило швидко та ефективно здійснювати обробку великих об'ємів даних, що одержуються в результаті впровадження в науковий процес певних факторів та впливів. Досліднику особливо важливо вміти планувати, правильно аналізувати та обробляти дані, які він одержує в результаті проведеного педагогічного експерименту. Застосування статистичних методів обробки даних є невід'ємним етапом педагогічного експерименту.

Специфіка статистичної обробки результатів педагогічного експерименту полягає в тому, що база даних, яку аналізують, характеризується великою кількістю показників різних типів, їх високою варіативністю під впливом неконтрольованих випадкових явищ, складністю кореляційних зв'язків між змінними вибірками. У зв'язку з цим оволодіння методами і критеріями математичної статистики є однією з необхідних умов формування дослідницької компетенції фахівця. Проте, вміння правильно застосовувати зазначені методи та швидко аналізувати одержані дані становить проблему для педагогів.

Дані, що одержує експериментатор за результатами педагогічного експерименту, можуть бути виміряні в шкалі відносин або в порядковій шкалі. Відповідно до шкали даних можна визначити, яку групу статистичних методів або критеріїв потрібно застосовувати для обробки експериментальних даних. Якщо дані виміряні в шкалі відносин, то згідно з дослідженнями в області математичної статистики варто використовувати критерії: Крамера-Уелча, t-Ст'юдента, Вілкоксона-Манна-Уїтні, χ^2 -Пірсона, Колмогорова-Смирнова, T-Вілкоксона, Фішера. Вибір цих критеріїв зумовлюється, насамперед, правилами їх обчислення: у формулі використовується розрахунок середніх арифметичних значень чи показників варіації вимірюваних величин. Як відомо, розрахувати середнє значення можна лише для кількісних даних, що мають певні одиниці виміру.

Якщо дані педагогічного дослідження виміряні в порядковій шкалі, то доцільно використовувати такі статистичні критерії: χ^2 –Пірсона, Розембаума, Колмогорова-Смирнова тощо. Ці критерії використовуються, якщо вимірювана величина розбита на 3 та більше ранги, наприклад, визначення рівня мотивації учнів/студентів. Однак, під час аналізу великої кількості даних виникає проблема їх обробки, особливо якщо вона здійснюється вручну, тому впровадження та застосування комп'ютерних статистичних методів та критеріїв змінило характер науково-педагогічних досліджень, тобто дало змогу автоматизувати облік та організацію вихідних даних, здійснити більш глибокий аналіз.

Нині є значна кількість вітчизняних та зарубіжних комп'ютерних статистичних пакетів для обробки експериментальних даних. Найбільшого поширення і популярності набули такі комп'ютерні статистичні пакети: Statgraphics, Statistica, S-plus, SPSS, Systat. Вищезазначені пакети є прості та зручні у використанні, невимогливі до потужності та характеристик комп'ютера. Завдяки зазначеним властивостям вони є досить популярними, часто використовуються у навчальній та науково-дослідницькій діяльності для обробки статистичних та експериментальних даних, особливо даних педагогічного експерименту.

Розглянуті комп'ютерні статистичні пакети дають змогу проводити якісну обробку експериментальних даних за результатами педагогічного експерименту: визначення кореляційної залежності, побудова регресії, основні види аналізу, побудова графіків, обчислення параметричних тестів (критерії Стюдента, Фішера тощо), непараметричних тестів (хі-квадрат, Вілкоксона, Колмогорова-Смирнова, критерій Спірмана тощо), визначення категоріального аналізу, дисперсійного аналізу (одно-, дво-, багатофакторного), регресійного аналізу. Основним критерієм вибору того чи іншого засобу є вимога до глибини проведених досліджень, що залежить від рівня професіоналізму та науково-теоретичної підготовки дослідника.

Наприклад, для визначення різниці між двома факторами впливу за величиною ознакою рекомендовано використовувати критерій Спірмена; для визначення істотної відмінності між оцінками, які виставляли учням за контрольні роботи студент-практикант і викладач-методист, рекомендовано використовувати критерій перевірки за допомогою знаків; для наочного порівняння даних, одержаних до впровадження експериментальної технології та після її впровадження найбільш підійде графічний метод; для ствердження про наявність зв'язку між одержаними результатами педагогічного дослідження доцільно використовувати критерій Стюдента тощо.

Критерій Стюдента є одним із найбільш доцільних і поширених параметричних статистичних інструментів у педагогічних дослідженнях, оскільки він дозволяє вирішити ключове завдання будь-якого експерименту: достовірно перевірити ефективність запропонованого педагогічного впливу.

Головна причина його доцільності полягає в тому, що він дає змогу відповісти на питання: чи є відмінності між середніми значеннями двох груп випадковими чи статистично значущими?

Критерій Стюдента дає змогу порівняння експериментальної та контрольної групи (незалежні вибірки):

- після проведення експерименту (впровадження нової методики, технології чи програми) досліднику необхідно довести, що середній показник (наприклад, рівень знань, навичок, сформованість компетентності) в експериментальній групі став достовірно вищим, ніж у контрольній групі, де вплив не здійснювався. t-критерій дає кількісну оцінку цієї відмінності;

- порівняння результатів «до» і «після» (залежні вибірки) (цей критерій для залежних (парних) вибірок використовується для порівняння середніх результатів однієї й тієї ж групи учнів до початку експерименту та після нього; це допомагає довести, що зміни відбулися саме під впливом експериментального чинника).

Доцільність використання t-критерію Стюдента, як і будь-якого параметричного критерію, залежить від виконання певних умов, які часто виконуються в педагогіці:

- дані мають бути виміряні за шкалою інтервалів або відношень (наприклад, бали за тестами, час виконання завдання, кількість правильних відповідей), що є типовим для результатів діагностичних зрізів;
- вважається, що рівень вимірюваної ознаки (наприклад, інтелект, успішність) у великій сукупності учнів має нормальний (гаусівський) розподіл; хоча це не завжди ідеально, за невеликих вибірок існують спеціальні прийоми або перевірки, що підтверджують можливість використання критерію;
- критерій вимагає приблизної рівності дисперсій у групах, що порівнюються.

Фактично, t-критерій Стюдента є інструментом для перевірки нульової гіпотези, яка стверджує, що між середніми значеннями немає значущих відмінностей. Якщо розрахункове значення t-критерію виявляється більшим за критичне, дослідник може відхилити нульову гіпотезу і зробити науково достовірний висновок, що педагогічний вплив справді ефективний. Таким чином, критерій є необхідним елементом доказовості в педагогічному експерименті.

Апробація результатів дослідження під час науково-дослідної практики

Апробація результатів дослідження є обов'язковим і важливим етапом для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії (PhD), в тому числі, за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки. Цей процес під час науково-дослідної практики передбачає публічне представлення та обговорення попередніх результатів, проміжних висновків і ключових положень дисертації.

Мета апробації – отримати обґрунтовані відгуки від наукової спільноти, перевірити наукову новизну, теоретичну значущість та практичну цінність отриманих даних, а також уточнити методологію та зміст дисертаційної роботи.

Під час науково-дослідної практики здобувачі зазвичай використовують такі форми апробації: публікації у фахових виданнях, виступи на наукових заходах, семінари та обговорення на кафедрі, практична реалізація розроблених методик.

Публікації у фахових виданнях – це підготовка статті у науковий журналі, включений до переліку фахових видань України (Категорія "Б"). Схвально, якщо аспірант зможе підготувати статтю до журналу, що індексується в міжнародних наукометричних баз даних (Web of Science, Scopus). Це найбільш вагома форма, яка засвідчує наукову значущість результатів.

Виступи на наукових заходах передбачають участь здобувачів у Міжнародних та Всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, симпозіумах. Виступи дають можливість отримати миттєвий зворотний зв'язок та обговорити результати з колегами. Варіанти участі в таких заходах можуть бути різні: секційні засідання та пленарні доповіді; публікація тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Семінари та обговорення на кафедрі є однією з найпоширеніших форм апробації результатів дослідження. Аспіранти беруть участь у кафедральних семінарах або засіданнях наукових гуртків, де доповідають про хід і результати дослідження. Це внутрішня, але дуже важлива форма апробації для отримання консультацій від провідних вчених своєї галузі.

Практична реалізація передбачає впровадження розроблених методик, технологій або рекомендацій у реальний освітній процес закладу вищої освіти. Оформлення актів про впровадження підтверджують практичну цінність результатів.

Отже, з-поміж інших завдань здобувачів під час науково-дослідної практики варто визначити ще й такі:

- систематизація матеріалу; підготовка ключових результатів дослідження до публічного представлення;
- підготовка публікацій; написання та подання до друку наукових статей або тез відповідно до вимог спеціальності 011;
- участь у заходах, у наукових конференціях, семінарах та круглих столах з доповідями за темою дисертації.
- аналіз зворотного зв'язку; збір, аналіз та інтеграція критичних зауважень і рекомендацій, отриманих під час апробації.

Варто пам'ятати, що результати апробації мають бути обов'язково відображені у відповідному розділі дисертаційної роботи (зазвичай у вступі), а також підтверджені копіями публікацій, програм конференцій та актами впровадження.

Згідно з пунктом 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), наукові результати дисертації повинні бути висвітлені не менше ніж у трьох наукових публікаціях здобувача, до яких зараховуються:

1) статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Якщо така стаття опублікована у співавторстві, у дисертації зазначається особистий внесок кожного автора. Якщо число співавторів у такій статті (разом із здобувачем) становить більше двох осіб, така стаття прирівнюється до 0,5 публікації (крім публікацій, визначених підпунктом 2 цього пункту);

{Підпункт 1 пункту 8 в редакції Постанови КМ [№ 507 від 03.05.2024](#)}

2) статті у періодичних наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus (крім видань держави, визнаної Верховною Радою України державою-агресором);

3) не більше одного патенту на винахід, що пройшов кваліфікаційну експертизу та безпосередньо стосується наукових результатів дисертації, що прирівнюється до однієї наукової публікації;

4) одноосібні монографії, що рекомендовані до друку вченими радами закладів та пройшли рецензування, крім одноосібних монографій, виданих у державі, визнаній Верховною Радою України державою-агресором. До одноосібних монографій прирівнюються одноосібні розділи у колективних монографіях за тих же умов.

Стаття у виданні, віднесеному до першого - третього квартилів (Q1-Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports, чи одноосібна монографія, що відповідає зазначеним вимогам, прирівнюється до двох наукових публікацій.

Належність наукового видання до першого - третього квартилів (Q1-Q3) відповідно до класифікації SCImago Journal and Country Rank або Journal Citation Reports визначається згідно з рейтингом у році, в якому опублікована відповідна публікація здобувача або у разі, коли рейтинг за відповідний рік не опублікований на дату утворення разової ради, згідно з останнім опублікованим рейтингом.

Наукові публікації здобувача, що видаються в Україні, публікуються державною мовою, англійською мовою та/або іншими офіційними мовами Європейського Союзу. Публікація, оприлюднена в Україні англійською мовою та/або іншими офіційними мовами Європейського Союзу, має супроводжуватися анотацією та переліком ключових слів державною мовою.

{Пункт 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ [№ 507 від 03.05.2024](#)}

Для статей, опублікованих у міжнародних фахових виданнях іншими, ніж англійська, мовами, разова рада своїм рішенням може зобов'язати надати переклад або коротку анотацію статті державною мовою.

{Пункт 8 доповнено абзацом згідно з Постановою КМ [№ 507 від 03.05.2024](#)}

Статті зараховуються за темою дисертації за умови обґрунтування отриманих наукових результатів відповідно до мети статті (поставленого завдання) та висновків, а також опублікування не більше ніж однієї статті в одному випуску (номері) наукового видання.

Фахові журнали категорії «Б»

Журнали категорії «Б» входять до профільних міжнародних наукових баз, а також відповідають всім вимогам та критеріям, встановленим у Порядку формування Переліку наукових фахових видань України. Вони утворюють найбільшу групу фахових журналів.

Журнали категорії «Б» повинні відповідати таким вимогам:

1. Наявність свідоцтва про державну реєстрацію засобу масової інформації з всеукраїнською та/або міжнародною сферою розповсюдження (для друкованих періодичних наукових видань).
2. Підтверджений ISSN-номер на вебсайті Міжнародного центру реєстрації та дотримання заявленої періодичності.
3. Кожна наукова публікація повинна мати активний DOI, що перенаправляє на вебсторінку видання.
4. Наявність вебсайту або вебсторінки видання з українським та англійським інтерфейсами (дозволено й інші мови, відповідні до сфери поширення).
5. Розміщення на платформі «Наукова періодика України» НБУ ім. В. І. Вернадського та у Національному репозитарії академічних текстів: у відкритому доступі – електронні копії, за передплатою – бібліографічні описи та анотації.
6. Незалежне рецензування матеріалів фахівцями з науковим ступенем, щонайменше трьома публікаціями у виданнях категорії «А», «Б» або в індексованих у Web of Science / Scopus (за останні 5 років).
7. У кожній із заявлених (до 5) галузей знань редакційна колегія має включати щонайменше 7 докторів наук, що проводять

дослідження за відповідними спеціальностями, з яких не менше 3-х мають публікації, що відповідають профілю видання.

Загальні та структурні вимоги до статей

Незалежно від рівня видання (Категорія «Б» чи Scopus/WoS), статті повинні мати високу наукову якість та стандартну структуру IMRAD:

УДК/DOI. Має бути обов'язково наявність Універсального Десяткового Класифікатора (УДК) та DOI (Digital Object Identifier) для кожної статті.

Відомості про автора. Подаються українською та англійською мовами (П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, email, ORCID ID).

Назва, анотація, ключові слова. Подаються українською та англійською мовами.

Англomовна анотація. Має бути розширена (часто вимагають 1800+ знаків або 150-250 слів) і відображати зміст усієї роботи (мета, методи, результати, висновки).

Структура IMRAD. Вступ (Introduction), Методи (Methods), Результати (Results), Обговорення (Discussion), Висновки (Conclusion).

Актуальність та новизна. Чітке обґрунтування актуальності проблеми, формулювання наукової новизни та практичної значущості результатів.

Академічна доброчесність. Високий відсоток унікальності (часто 80%+) за системами Антиплагіат.

Специфічні вимоги до публікацій у Scopus/Web of Science

Для підготовки статті до журналу, що індексується у наукометричних базах (Scopus/WoS) варто дотримуватися додаткових критеріїв:

Мова: стаття має бути написана академічною англійською мовою.

Бібліографія (References): мінімальна кількість джерел часто становить 20-30+.

Актуальність: переважна більшість джерел (рекомендується 70%+) має бути актуальною (опублікована за останні 5-10 років).

Авторитетність: рекомендується включати джерела, які самі індексуються у Scopus/WoS.

Оформлення: оформлення списку літератури має відповідати конкретному стилю цитування, який вимагає обраний журнал (наприклад, APA, MLA, Vancouver тощо).

Порада: Завжди перевіряйте індивідуальні вимоги того журналу, куди ви плануєте подати статтю (розділ "Вимоги до авторів" / "Author Guidelines").

Підготовка аспіранта до участі в науково-практичній конференції під час науково-дослідної практики

Науково-дослідна практика є ідеальним часом для підготовки до участі в науковій конференції. Цей процес вимагає систематичності, зосередженості на результатах та ефективного використання отриманих емпіричних даних.

Після обрання конференції насамперед варто визначити тему та обсяг доповіді.

Під час підготовки доповіді варто визначити найбільш значущі, нові та достовірні результати, отримані саме під час практики. Не варто намагатися охопити все дисертаційне дослідження, достатньо вибрати один-два ключові аспекти.

Потім варто обрати формат доповіді, вирішити, чи це буде усна доповідь (вимагає візуалізації та стислості) або постерна доповідь (потребує графічної наочності та коротких тез). Сформулювати назву. Назва повинна бути чіткою, привабливою і відображати головний результат або проблему, а не лише загальну тему.

Далі потрібно підготувати тези доповіді (публікації). Варто дотримуватись стандартної наукової структури: актуальність, мета, методи, основні результати, висновки.

Тези мають бути чіткими та лаконічними. Варто пам'ятати про обмеження за обсягом (зазвичай 1–3 сторінки). Кожне речення має нести інформаційне навантаження.

Обов'язково потрібно чітко вказати, які методики використовувалися, на якій вибірці проводилось дослідження і які статистичні методи застосовувалися для обробки даних (наприклад, *t*-критерій Стюдента, кореляційний аналіз).

Далі потрібно подбати про оформлення, ретельно перевірити відповідність тез вимогам конференції (шрифт, інтервал, бібліографія).

Важливо також створити візуальний супровід своєї доповіді, підготувавши презентацію. Варто підготувати слайди, де основний акцент зроблено на схемах, графіках, таблицях та діаграмах, які ілюструють ключові результати. Доцільно мінімізувати текстові блоки.

Принцип 1 слайд = 1 ідея: Це допоможе тримати фокус уваги аудиторії та не перевантажувати інформацією.

Важливим етапом підготовки до конференції є репетиція виступу та підготовка до дискусії. Варто дотримуватися хронометражу. Неодноразово прорепетирувати доповідь, суворо дотримуючись відведеного часу (зазвичай 7–10 хвилин). Якщо доповідь довша, скоротити її.

Ефективним є використання тренувальної аудиторії, доцільно представити свою доповідь науковому керівнику та колегам по кафедрі (на семінарі), попросити їх ставити каверзні запитання. Складіть список можливих запитань щодо методології, обмежень вибірки, статистичної значущості та практичної цінності результатів. Підготуйте короткі та чіткі відповіді. Працюйте над впевненістю, темпом мовлення та професійною термінологією.

Використовуючи науково-дослідну практику для активного фіналізування експериментальних даних та цілеспрямованої підготовки матеріалів, можна значно підвищити якість своєї доповіді та ефективність участі у конференції.

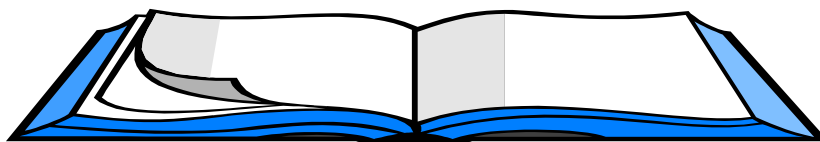
Рекомендована література

1. Гуревич Р. С., Фрицюк В. А. Методологія та методика науково-педагогічних досліджень : навч.-метод. посібник. Вінниця: «Твори» 2024. 350 с.
1. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
2. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. URL:
3. Єсьман І., Філатова Л. Науково-дослідна практика. Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка: Методичні рекомендації для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти. Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2022. 29 с.
<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/113c331b-1b38-4ccc-ab4c-be4ce06e6f32/content>
4. Олійник І. В. Дослідження питання формування рефлексивно-прогностичної компетентності майбутніх докторів філософії під час проходження науково-викладацької практики в умовах змішаного навчання. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*, 2025. Вип. 217, С. 309-315. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-217-309-315>
5. Робоча програма навчальної дисципліни «Науково-дослідницька практика» для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки», 2023. Київ: Педагогічна думка, 2023. 24 с. <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/Naukovo-doslidnytska-praktyka.pdf>
6. Петренко О., Пустовіт Г., Баліка Л. Загальна і професійна складові освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії: досвід і перспективи. *Інноватика у вихованні*. 2025. Вип. 1(21), С. 5-21. URL: <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i21.678>
7. ПОРЯДОК присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (від 12 січня 2022 р. № 44). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-п#Text>

8. Теоретичні і методичні засади організації практики у закладах вищої педагогічної освіти: аналітичні матеріали / М.П. Вовк, Ю.В. Грищенко, С.О. Соломаха, Н.О. Філіпчук; Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2022. 278 с.

Інформаційні ресурси

- 1.Електронна бібліотека НАПН України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/>
- 2.Національна бібліотека України імені В. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
- 3.Інститут педагогіки НАПН України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/ins=5Fpeg/>
- 4.Інститут цифровізації освіти НАПН України. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/inf=5Ftech=5Flear=5Ftool/>
- 5.Інформаційний портал «Знання». URL: <https://znannya.info>
- 6.Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua>

Додаток А

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
« 21 » 06 2024 р. № 12509

ПОЛОЖЕННЯ
про проведення практики здобувачів вищої освіти Вінницького
державного педагогічного університету імені Михайла
Коцюбинського

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (далі – Положення) розроблене відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції розвитку педагогічної освіти, Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, професійних стандартів за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 р. № 93 (зі змінами), листів Міністерства освіти і науки України від 07.02.2009 р. №1/9-93 «Про практичну підготовку студентів», рекомендацій про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, розроблених Державною науковою установою «Інститут інноваційних технологій і змісту освіти» у 2013 році, стандартів вищої освіти за спеціальностями та рівнями вищої освіти,

Положення про організацію освітнього процесу у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського.

1.2. Практична підготовка здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом проходження ними практики на підприємствах, в установах та організаціях згідно з укладеними Вінницьким державним педагогічним університетом імені Михайла Коцюбинського (надалі - ВДПУ ім. М. Коцюбинського) договорами або у його структурних підрозділах, що забезпечують практичну підготовку.

1.3. Практична підготовка здобувачів вищої освіти, як одна із форм організації освітнього процесу спрямована на закріплення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти за час навчання, набуття і удосконалення практичних навичок і умінь за відповідною освітньою програмою.

1.4. У ВДПУ ім. М. Коцюбинського практична підготовка є невід'ємною складовою освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти ступенів вищої освіти бакалавра, магістра, доктора філософії за денною та заочною формами навчання і проводиться на оснащених відповідним чином базах практики.

1.5. Практична підготовка здійснюється в умовах професійної діяльності під керівництвом викладача ВДПУ ім. М. Коцюбинського та фахівця від бази практики.

1.6. Організація практичної підготовки в ВДПУ ім. М. Коцюбинського регламентується цим Положенням. У цьому Положенні розглядаються загальні питання організації, проведення і підведення підсумків усіх видів практики здобувачів вищої освіти за відповідними ступенями вищої освіти, формами навчання та освітніми програмами.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

2.1. Мета практики – оволодіння здобувачами вищої освіти сучасними методами, формами організації діяльності в галузі їх

майбутньої професії, формування у них на базі одержаних у ВДПУ ім. М. Коцюбинського знань, професійних компетентностей, необхідних для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних виробничих умовах, виховання потреби систематично оновлювати свої знання, творчо застосовувати їх у практичній діяльності, вести наукові дослідження.

2.2. Практика здобувачів вищої освіти передбачає безперервність і послідовність її проведення, органічне поєднання з практичними й лабораторними й індивідуальними заняттями, набуття здобувачами вищої освіти компетентностей відповідно до освітніх програм підготовки бакалавра, магістра.

2.3. Залежно від мети та завдань визначені такі види практики:

- навчальна;
- виробнича;
- переддипломна.

2.4. Завдання **навчальної** практики – сформувати фахові компетентності з обов’язкових навчальних дисциплін циклів загальної та професійної підготовки, ознайомити здобувачів вищої освіти зі специфікою майбутньої професії.

Навчальна практика здобувачів вищої освіти, відповідно до освітньої програми, проводиться в структурних підрозділах ВДПУ ім. М. Коцюбинського (лабораторії, кабінети, комп’ютерні класи, навчально-виробничі майстерні тощо), в закладах дошкільної та загальної середньої освіти, в організаціях, на підприємствах відповідного профілю на основі договорів з базами практики, а також може проходити за розробленими маршрутами у формі екскурсій, експедицій на території України з подальшою обробкою результатів у структурних підрозділах ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

2.5. Завдання **виробничої** практики – закріпити та поглибити теоретичні знання, отримані здобувачами вищої освіти в процесі вивчення обов’язкових навчальних дисциплін професійної підготовки, набувати фахових компетентностей відповідно до

освітньої програми, а також збір фактичного емпіричного матеріалу для виконання курсових, кваліфікаційних робіт.

Виробнича практика проводиться на підприємствах, в установах та організаціях різної форми власності згідно з укладеними ВДПУ ім. М. Коцюбинського договорами або у структурних підрозділах ВДПУ ім. М. Коцюбинського, що забезпечують практичну підготовку.

2.6. Переддипломна практика здобувачів вищої освіти організовується на завершальному етапі навчання і проводиться перед виконанням кваліфікаційної роботи з метою узагальнення і вдосконалення здобутих ними знань, практичних умінь та навичок, оволодіння професійним досвідом та формування готовності до самостійної професійної діяльності, а також збору матеріалів для написання кваліфікаційної роботи. Практика проводиться у структурних підрозділах ВДПУ ім. М. Коцюбинського, що забезпечують практичну підготовку або на підприємствах, в організаціях та установах відповідно до теми кваліфікаційної роботи.

2.7. Перелік усіх видів практик за кожною освітньою програмою, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються в освітніх програмах і навчальних планах, робочих програмах, графіках освітнього процесу певної освітньої програми на навчальний рік.

2.8. Зміст практик і послідовність проведення практик регламентуються наскрізною програмою практики певної освітньої програми, яку розробляє гарант освітньої програми та викладачі кафедри, що забезпечує професійну підготовку за освітньою програмою. Зміст наскрізної програми практики повинен відповідати законодавству України, освітній програмі, навчальному плану, враховувати специфіку та відображати останні досягнення науки. Розробка наскрізних програм практики для нових освітніх програм здійснюється до початку провадження освітньої діяльності. Наскрізні програми практики розглядаються та схвалюються на засіданнях кафедри, що забезпечує професійну підготовку за освітньою програмою, навчально-методичної комісії інституту /факультету

погоджуються начальником навчально-методичного відділу та розглядаються і схвалюються на засіданні вченої ради ВДПУ ім. М. Коцюбинського, затверджуються ректором ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

Наскрізна програма практики містить такі складові:

- титульний аркуш;
- загальна інформація;
- вступ;
- мета, завдання практичної підготовки;
- компетентності та програмні результати практики, яких набувають здобувачі вищої;
- зміст практики;
- форми та методи контролю;
- критерії та методи оцінювання програмних результатів практики;
- види та терміни проходження практик.

Розділи наскрізної програми практики повинні включати методичні вказівки (рекомендації) щодо проходження практики, перелік літератури/ електронних ресурсів та необхідної документації, екскурсії під час проведення практики та інші форми роботи, що сприяють закріпленню знань, отриманих під час навчання, та формуванню визначених компетентностей.

Наскрісні програми практики переглядаються та оновлюються не рідше, ніж один раз на п'ять років.

На основі наскрізної програми практики щорічно розробляються викладачем, якому доручено проведення практики, робочі програми відповідних видів практики.

Робоча програма практики розглядається та схвалюється на засіданні кафедри, яка забезпечує проведення практики, та на засіданні навчально-методичної комісії інституту / факультету, перевіряються завідувачем педпрактики ВДПУ ім. М. Коцюбинського і затверджується першим проректором з науково-педагогічної роботи.

Робоча програма практики містить такі складові:

- титульний аркуш;
- загальна інформація;
- вступ;
- мета і завдання практики;
- компетентності та програмні результати практики;
- зміст практики;
- бази практики;
- організація і керівництво практикою;
- підведення підсумків практики;
- критерії та методи оцінювання програмних результатів практики.

Робоча програма практики затверджується до початку навчального року, в якому проводиться певний вид практики.

Кафедри, які забезпечують проведення практики, розробляють методичне забезпечення, яке сприяє якісному проведенню практики.

3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

3.1. Загальна організація практики та контроль за її проведенням у ВДПУ ім. М. Коцюбинського здійснюється першим проректором з науково-педагогічної роботи.

3.2. Відповідальність за організацію та проведення практики покладається на директора інституту/декана факультету, завідувача кафедри, за якою закріплено проведення певного виду практики, завідувача практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

Директор інституту /декан факультету :

- обирає разом із завідувачами кафедр, за якими закріплено проведення певного виду практики, та завідувачем практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського бази практики для проходження навчальних, виробничих і переддипломної практик здобувачів вищої освіти інституту/факультету;

- бере участь у роботі настановних та підсумкових конференцій з

практики;

- своєчасно, за 10 днів до початку практики, забезпечує подання службової записки на ім'я ректора ВДПУ ім. М. Коцюбинського про направлення здобувачів вищої освіти на практику;

- здійснює загальний контроль за організацією та проходженням практики здобувачами вищої освіти інституту/факультету.

Завідувач кафедри, за якою закріплено проведення певного виду практики:

- забезпечує розробку робочих програм практики, контролює їх виконання;

- для безпосереднього керівництва практикою здобувачів вищої освіти при складанні навантаження кафедри планує керівництво практикою викладачам з досвідом роботи, який відповідає профілю баз практики, не менше двох років;

- розподіляє здобувачів вищої освіти на бази практики, запропоновані завідувачем практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського чи здобувачами вищої освіти;

- повідомляє здобувачів вищої освіти про систему звітності з практики, а саме: подання письмового звіту, підготовка доповіді, повідомлення, презентації, виступу тощо;

- у тісному контакті з керівниками практики від кафедри забезпечує якість її проходження згідно з робочою програмою;

- протягом двох тижнів після завершення практики подає до навчально-методичного відділу письмовий звіт про проходження практики із зауваженнями та пропозиціями щодо її покращення;

- може призначати відповідальну особу за організацію та проведення практик на кафедрі.

У разі призначення відповідальної особи за організацію та проведення практик на кафедрі на неї можуть покладатися такі обов'язки:

- розподіл здобувачів вищої освіти на бази практики, узгоджені

з завідувачем практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського;

- повідомлення здобувачів вищої освіти про систему звітності з практики, а саме: подання письмового звіту, підготовка доповіді, повідомлення, презентації, виступу тощо;

- забезпечення спільно з керівниками практики від кафедри якості її проходження відповідно до робочої програми; готує направлення на проходження практики та надає завідувачу практики для подальшого оформлення;

- протягом двох тижнів після завершення практики подає до навчально- методичного відділу письмовий звіт про проходження практики із зауваженнями та пропозиціями щодо її покращення.

3.3. Завідувач практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського:

- забезпечує чітку організацію, планування і облік результатів практики, складає загальноуніверситетський графік проведення практик;

- забезпечує проведення всіх організаційних заходів щодо проходження навчальних, виробничих, переддипломної практик: інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки;

- забезпечує контроль за укладанням договорів про проведення практики між ВДПУ ім. М. Коцюбинського та підприємством, організацією, установою, реєстрацію відповідних договорів згідно з вимогами та зберігання належним чином;

- у тісному зв'язку з керівником практики від бази практики забезпечує високу якість її проходження згідно з програмою;

- бере участь у проведенні настановних та підсумкових конференцій в інституті / на факультеті;

- бере участь у засіданнях кафедр, підсумкових конференціях з питань організації, проведення і підсумків навчальних, виробничих, переддипломної практик;

- перевіряє оформлення звітної документації з навчальних, виробничих, переддипломної практик (відомостей обліку успішності, залікових книжок, щоденників тощо);

- контролює забезпечення належних умов праці і побуту здобувачів вищої освіти та проведення з ними обов'язкових інструктажів з дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства;

- контролює виконання практикантами правил внутрішнього трудового розпорядку, організовує ведення табеля відвідування практикантами баз практики;

- готує звіти про результати проведення навчальних, виробничих, переддипломної практик у ВДПУ ім. М. Коцюбинського за перше та друге півріччя кожного навчального року;

- узагальнює навчально-методичний досвід організації, проведення практик, вносить пропозиції щодо покращення проведення практик;

- аналізує звіти кафедр за результатами проведення практик та звітує на засіданнях ректорату ВДПУ ім. М. Коцюбинського за підсумками проведення навчальних, виробничих, переддипломної практик.

3.4. Безпосереднє керівництво практиками і виконання робочих програм практик забезпечують кафедри, відповідальні за їх проведення. Практиканти направляються на виробничу практику, як правило, групами до 5-ти осіб для ступеня вищої освіти бакалавра та до 3-х осіб для ступеня вищої освіти магістра. Якщо на навчальну практику розподіляються здобувачі вищої освіти однієї освітньої програми, кількість здобувачів вищої освіти у групі може бути збільшена за умови наявності на базі практики відповідної кількості робочих місць. Здобувачі вищої освіти можуть проходити практику на базах практик, які розглядаються як місця їх майбутнього працевлаштування.

3.5. В обов'язки керівника практики від кафедри входить:

- розподілити здобувачів вищої освіти на бази практики за 10 днів до початку практики;

- до початку практики видати кожному практиканту

індивідуальне завдання;

- представити здобувачів вищої освіти керівнику бази практики, який закріплює їх за керівниками практики від бази практики;

- своєчасно отримати від керівника бази практики витяги з наказу про прийняття здобувачів вищої освіти на практику та призначення керівників практики від бази практики;

- під час проведення практики постійно контролювати забезпечення належних умов праці і побуту здобувачів вищої освіти та дотримання правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства;

- контролювати виконання здобувачами вищої освіти правил внутрішнього трудового розпорядку, ведення табеля відвідування здобувачами вищої освіти бази практики;

- надавати здобувачам вищої освіти методичну допомогу у вирішенні завдань, визначених робочою програмою практики;

- своєчасно подавати завідувачу кафедри письмовий звіт про проведення практики із зауваженнями і пропозиціями щодо її покращення;

- у разі виробничої необхідності (форс – мажорних обставин) організувати дистанційний супровід виконання завдань практики.

3.6. Обов'язки керівників практики від бази практики:

- забезпечити необхідні умови для виконання здобувачем вищої освіти програми практики та, за необхідності, внесення коректив щодо підвищення ефективності проведення практики;

- провести інструктаж з техніки безпеки, пожежної безпеки та охорони праці зі здобувачем вищої освіти у перший день практики. У разі потреби навчити його безпечних методів праці;

- забезпечити облік виходів на роботу здобувача вищої освіти. Про всі порушення трудової дисципліни, внутрішнього розпорядку та про інші порушення повідомляти заклад освіти;

- своєчасно розслідувати комісією бази практики разом із завідувачем практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського нещасні випадки,

порушення, які можуть трапитися зі здобувачем вищої освіти під час проходження практики;

- після закінчення практики надати здобувачу вищої освіти характеристику за підписом керівника бази практики.

3.7. Бази практик в особі їх керівників разом з керівниками практик від кафедр несуть відповідальність за організацію, якість і результати практики здобувачів вищої освіти.

3.8. Здобувачі вищої освіти ВДПУ ім. М. Коцюбинського під час проходження практики зобов'язані:

- до початку практики одержати від керівника практики від кафедри консультації щодо оформлення всіх необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконати програму практики та індивідуальні завдання керівників практики від кафедри та бази практики;
- вивчити і дотримуватися правил внутрішнього розпорядку бази практики, правил і норм охорони праці, техніки безпеки і виробничої санітарії відповідно до законодавства;
- своєчасно подати керівнику практики від кафедри звітну документацію, що вимагається програмою практики, й захистити звіти про проходження практики.

4. БАЗИ ПРАКТИКИ

4.1. База практики – це установа, підприємство, організація різної форми власності та підпорядкованості, що призначена для проведення практики здобувачів вищої освіти, при цьому повинна забезпечувати виконання програми практики для відповідного ступеня вищої освіти (бакалавра, магістра, доктора філософії).

4.2. Підприємства, організації, установи, які є базами практики, мають відповідати освітній програмі, враховувати її специфіку, мати кваліфікованих фахівців для керівництва практикою та необхідну матеріальну і методичну базу.

4.3. Залежно від виду, мети і завдань практики, базами можуть

бути як установи, підприємства, організації, так і структурні підрозділи ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вимоги до бази практики визначені у робочих програмах кожного виду практики конкретної освітньої програми.

4.4. Визначення бази практики здійснюється завідувачем практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського відповідно до змісту, завдань практики на основі прямих договорів з підприємствами, організаціями, установами незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності.

4.5.3 базами практики (підприємствами, організаціями, установами будь-якої форми власності) ВДПУ ім. М. Коцюбинського завчасно укладає договори на проведення практики за встановленою формою. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Вона може визначатися на період конкретного виду практики або терміном до п'яти років.

4.6. Договір відповідно до встановленої форми, готується у двох примірниках: один – ВДПУ ім. М. Коцюбинського, другий – базі практики.

Примірник договору ВДПУ ім. М. Коцюбинського реєструється у відповідному журналі та зберігається у навчально-методичному відділі.

4.7. При проведенні практики в структурних підрозділах ВДПУ ім. М. Коцюбинського договори не укладаються.

4.8. На основі договору здобувачі вищої освіти отримують направлення на проходження практики, яке готує керівник практики від кафедри. Направлення на практику оформляється в одному примірнику згідно з установленою формою.

4.9. У разі необхідності, на вимогу бази практики, здобувачам вищої освіти надаються листи-клопотання про прийняття на практику здобувачів вищої освіти. Листи-клопотання оформлюються завідувачем практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського, підписуються першим проректором з науково-педагогічної роботи і реєструються у

канцелярії ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

4.10. Для здобувачів вищої освіти – іноземців бази практики передбачаються у встановленому порядку і можуть знаходитися як на території проживання, так і в межах України.

4.11. На здобувачів вищої освіти, які проходять практику, поширюються Закон України «Про працю» та Правила внутрішнього трудового розпорядку бази практики.

4.12. За наявності особливих умов (військовий стан, карантин тощо) здобувачі вищої освіти, які перебувають за кордоном, можуть проходити практику за місцем перебування. Практикант сам готує проєкт договору, оформлює його переклад, засвідчений належним чином, і надсилає у канцелярію ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

5. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАКТИКИ ЗА ДИСТАНЦІЙНИМИ ТЕХНОЛОГІЯМИ

5.1 Практика, що проходить на базі підприємств, установ та організацій, може проводитися за дистанційними технологіями або безпосередньо на базі підприємства, організації або установи за заявою здобувача вищої освіти за умови, якщо база практики розташована максимально наближено до місця його проживання та врахована специфіка функціонування установи.

5.2. Технології дистанційного навчання можуть використовуватись у ВДПУ ім. М. Коцюбинського при проведенні практик через мережу інтернет під час карантину, воєнного стану тощо. Необхідно використовувати програмне забезпечення та дистанційні форми й інструменти навчання, які дозволять забезпечити більшу синхронність спілкування та обміну даними, поряд з традиційними засобами. Серед них:

- доступ до мережі інтернет керівників практики від ВДПУ ім. М. Коцюбинського та бази практики, здобувачів вищої освіти;

- наявність погоджених каналів оперативного спілкування, зокрема, електронної пошти, skype, Zoom, telegram, соціальних

мереж тощо;

- чітко визначені місця розташування усіх форм документів та методичних рекомендацій, програм, графіків, необхідних для проходження практики (зокрема, сайти кафедри, інституту/факультету, ресурси закладу освіти) тощо.

5.3. Для проходження практики за дистанційними технологіями практиканти та керівники практики повинні узгодити можливості здобувачів вищої освіти проходити практику та мати доступ до необхідної від бази практики інформації, зокрема шляхом:

- доступності даних на сайті підприємств / установ / організацій;
- можливості отримання необхідної інформації від профільних підрозділів засобами електронної пошти чи іншим погодженим способом;
- можливості оперативної перевірки роботи здобувача вищої освіти керівниками практики з обох сторін та ін.;
- можливості підписати договір та щоденник з практики.

Кафедра консулює здобувача вищої освіти щодо виконання завдань, отримання необхідних знань, вмінь.

5.4. Керівник практики за погодженням із завідувачем кафедри формує список завдань для проходження практики та надає їх здобувачам вищої освіти разом з контактами осіб, відповідальних за інформацію, яка є основою для виконання завдань згідно з програмою практики, а також джерел усієї необхідної інформації.

5.5. Відповідальна від кафедри особа має забезпечити проведення інструктажу з техніки безпеки та охорони праці практикантів дистанційно.

6. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ

6.1. Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Звіт про проходження практики оформлюється за вимогами, які містяться у робочій програмі практики. До звіту з виробничої практики

додаються такі документи:

- характеристика за підписом керівника бази практики;
- щоденник з практики, в якому заповнені, підписані та оцінені керівником практики від бази практики, керівником практики від кафедри усі розділи.

6.2. Підсумковий контроль здійснюється комісією, яку призначає завідувач кафедри. До складу комісії входять керівники практики від кафедри, керівники практики від баз практики (за згодою), викладачі кафедри, які викладали здобувачам вищої освіти навчальні дисципліни професійної підготовки. Комісія може заслуховувати звіт про проходження практики здобувачів вищої освіти на базах практики в останні дні її проходження, або на кафедрі протягом перших п'яти днів після її завершення, або перших десяти днів семестру, який починається після практики, яка за графіком практик проходила в літній період. Результати підсумкового контролю заносяться у відомість обліку успішності, залікову книжку здобувача вищої освіти.

6.3. Звітна документація з практики зберігається на кафедрі протягом трьох календарних років.

6.4. Здобувач вищої освіти, який не виконав програму практики, може пройти практику повторно в позанавчальний час, крім тих випадків, коли практика проходила в останній семестр перед атестацією. У разі, якщо специфіка практики не дає можливості повторного проходження, такий здобувач вищої освіти відраховується з ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

6.5. Підсумки кожної практики обговорюються на засіданнях кафедр, а загальні підсумки практики підводяться на вчених радах інституту/факультету.

6.6. Здобувачі вищої освіти, які працюють за обраним фахом (спеціальністю) можуть звернутися із заявою на ім'я директора інституту/ декана факультету щодо визнання результатів інформального навчання відповідно до Положення про порядок

визнання у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського результатів навчання, здобутих шляхом формальної, неформальної та/або інформальної освіти.

7. ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

7.1. Це Положення вступає в силу після затвердження його Вченою радою та вводиться в дію наказом ректора ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

7.2. Положення поширюється на всіх учасників освітнього процесу та оприлюднюється на офіційному веб - сайті ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

7.3. Зміни та доповнення до цього Положення вносяться на підставі пропозицій кафедр, які відповідають за практику, директора інституту/ декана факультету, гарантів освітніх програм, за поданням завідувача практики ВДПУ ім. М. Коцюбинського на розгляд Вченої ради ВДПУ ім. М. Коцюбинського.

7.4 У разі внесення змін або доповнень до цього Положення здобувачі вищої освіти, які розпочали проходження практики згідно з попередньо діючим Положенням, завершують проходження практики на підставі норм, визначених актуальним на момент початку практики Положенням.

Додаток Б

ЗАГАЛЬНІ ТА СТРУКТУРНІ ВИМОГИ ДО СТАТЕЙ

Елемент	Вимоги
УДК/DOI	Обов'язкова наявність Універсального Десяткового Класифікатора (УДК) та DOI (Digital Object Identifier) для кожної статті.
Відомості про автора	Подаються українською та англійською мовами (П.І.Б., науковий ступінь, вчене звання, посада, місце роботи, email, ORCID ID).
Назва, анотація, ключові слова	Подаються українською та англійською мовами.
Англомовна анотація	Має бути розширена (часто вимагають 1800+ знаків або 150-250 слів) і відображати зміст усієї роботи (мета, методи, результати, висновки).
Структура IMRAD	Вступ (Introduction), Методи (Methods), Результати (Results), Обговорення (Discussion), Висновки (Conclusion).
Актуальність та новизна	Чітке обґрунтування актуальності проблеми, формулювання наукової новизни та практичної значущості результатів.
Академічна доброчесність	Високий відсоток унікальності (часто 80%+) за системами Антиплагіат.

Додаток В

**Перелік
наукових фахових видань України,
в яких можуть публікуватися результати
дисертаційних робіт
на здобуття наукових ступенів доктора наук,
кандидата наук та ступеня доктора філософії**
(відповідно до Порядку формування Переліку наукових фахових видань України,
затвердженого наказом МОН України від 15 січня 2018 року № 32, зареєстрованого в
Мін'юсті України

06 лютого 2018 року за № 148/21600)

Затверджено наказами Міністерства освіти і науки України від
24.05.2018 № 527 ... від 06.06.2022 № 53

Категорія «А»

№	Назва видання	Засновник (співзасновник и)	Галузь науки, код (шифр) спеціальнос ті або галузь знань	Дата включенн я (внесен ня змін), категорія
1.	Здоров'я, спорт, реабілітація Health, sport, rehabilitation Видання перенесено з категорії «Б» (наказ від 06.06.22 № 530)	Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди	фізичне виховання та спорт (24.00.01, 24.00.02, 24.00.03) педагогічні науки (13.00.02 (фізична культура, основи здоров'я) спеціальності - 017, 011, 014	06.06.2022 «А» (з 16.07.2018 «Б»)

			педагогічні спеціальності – 012, 013, 015, 016	06.06.2022 «А» (з 02.07.2020 «Б»)
			медичні спеціальності – 227	06.06.2022 «А»
2.	Новітня освіта Advanced Education	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	педагогічні спеціальності – 011	17.03.2020 «А»
			філологічні спеціальності – 035	02.07.2020 «А»
3.	Теорія та методика фізичного виховання Видання перенесено з категорії «Б» (наказ від 29.11.20 №1471 за спеціальностями - 011, 014)	ТОВ «ОВС»	фізичне виховання та спорт	26.11.2020 «А»
			спеціальності – 017	
			педагогічні спеціальності – 011, 014	26.11.2020 «А» (з 15.10.2019 «Б»)

II. Категорія «Б»

№	Назва видання	Засновник (співзасновники)	Галузь науки, код (шифр) спеціальності а бо	Дата включення (внесення)
---	---------------	-------------------------------	---	---------------------------

			галузь знань	змін), катего рія
1.	Advanced linguistics	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	педагогічні філологічні спеціальнос ті – 011, 035	30.11.2021 «Б»
2.	Education: Modern Discourses Освіта: сучасні дискурси	Національна академія педагогічних наук України	педагогічні спеціальнос ті – 011	27.09.2021 «Б»
3.	Educational Challenges («Освітні виклики»)	Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди	педагогічні спеціальнос ті – 011	30.11.2021 «Б»
4.	Humanitarian studios: pedagogics, psychology, philosophy («Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія»)	Національний університет біоресурсів та природокористу- вання України	педагогічні спеціальнос ті – 011, 015	30.11.2021 «Б»
5.	Information Technologies in Education	Херсонський державний університет, Інститут інформа- ційних технологій і засобів навчання НАПН України	педагогічні спеціальнос ті – 011	17.03.2020 «Б»
6.	Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University Журнал Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	педагогі чні економіч ні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 014, 015, 051,	17.03.2020 «Б»

			071, 072, 073	
7.	Social Work and Education	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	педагогічні спеціальності – 011, 015, 231	02.07.2020 «Б»
8.	Академічні студії. Серія «Педагогіка» Academic Studies. Series: «Pedagogy» Studia Akademickie. Seria: «Pedagogika»	Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 015, 017	29.06.2021 «Б»
9.	Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016 філологічні Мистецтвознавство	28.12.2019 «Б» 17.03.2020 «Б»
10.	Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	педагогічні спеціальності – 016	27.09.2021 «Б»
11.	Актуальні питання природничо-математичної освіти Topical Issues of Natural Science and Mathematics Education	Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	26.11.2020 «Б»

12.	Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна	педагогічні спеціальності – 011, 014, 015	17.03.2020 «Б»
13.	Витоки педагогічної майстерності The Sources of Pedagogical Skills	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	02.07.2020 «Б»
14.	Вісник воєнної розвідки	Воєнно-дипломатична академія імені Євгенія Березняка, Військова частина А 1906	військові технічні педагогічні економічні спеціальності – 011, 051, 052	17.03.2020 «Б»
15.	Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка	Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	26.11.2020 «Б»
16.	Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки Zhytomyr Ivan Eranko State University Journal. Pedagogical Sciences	Житомирський державний університет імені Івана Франка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	17.03.2020 «Б»
17.	Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	педагогічні і фізичне виховання та спорт спеціальності – 011, 014, 017	28.12.2019 «Б»

18.	Вісник кафедри ЮНЕСКО «Неперервна професійна освіта XXI століття» UNESCO Chair Journal «Lifelong Professional Education in the XXI Century»	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України	педагогічні спеціальності – 011	27.09.2021 «Б»
19.	Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка та психологія»	Київський національний лінгвістичний університет	педагогічні (13.00.01, 13.00.02 теорія та методика навчання (іноз. мови), 13.00.04, 13.00.07, 13.00.08, 13.00.09) спеціальності – 011	15.03.2019 «Б»
20.	Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Військово-спеціальні науки	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	педагогічні економічні технічні спеціальності – 011, 014, 015, 072, 193	26.11.2020 «Б» 09.02.2021 «Б»
21.	Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціальна робота Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Social work	Київський університет імені Тараса Шевченка	педагогічні психологічні спеціальності – 011, 231, 053	09.02.2021 «Б»
22.	Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.	Київський університет імені Тараса Шевченка	педагогічні спеціальності	15.04.2021 «Б»

	Серія «Педагогіка»		ті – 011	
23.	Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського	Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського	технічні, економічні спеціальності – 101, 122, 131, 132, 133, 141, 171, 051, 073 педагогічні (13.00.04) спеціальності – 015	07.11.2018 «Б» 18.12.2018 «Б»
24.	Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка	ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016 історичні філологічні спеціальності – 032, 035	02.07.2020 «Б» 24.09.2020 «Б»
25.	Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія Педагогічна	Львівський національний університет імені Івана Франка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	15.04.2021 «Б»
26.	Вісник Львівського університету. Серія	Львівський національний	педагогічні	29.06.2021 «Б»

	Педагогічна	університет імені Івана Франка	спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016,	
27.	Вісник Національного авіаційного університету Вестник Национального авиационного университета Proceedings of the National Aviation University	Національний авіаційний університет	технічні педагогічні спеціальності – 015, 121, 122, 123, 125, 134, 161, 183, 272	28.12.2019 «Б»
28.	Вісник Національного авіаційного університету. Серії: Педагогіка, Психологія	Національний авіаційний університет	педагогічні спеціальності – 011, 015 психологічні спеціальності – 053	28.12.2019 «Б» 17.03.2020 «Б»
29.	Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (серія: педагогічні науки)	Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка	педагогічні спеціальності – 011, 013, 014, 015, 016	17.03.2020 «Б»
30.	Вісник післядипломної освіти»: збірник наукових праць (Серія «Педагогічні науки»)	Державний вищий навчальний заклад «Університет менеджменту освіти» НАПН України	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	28.12.2019 «Б»

31.	Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура	ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	педагогічні і фізичне виховання та спорт спеціальності – 014, 017	02.07.2020 «Б»
32.	Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»	Університет імені Альфреда Нобеля	педагогічні спеціальності – 011, 015	02.07.2020 «Б»
33.	Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна	педагогічні філологічні спеціальності – 011, 014, 015, 035	17.03.2020 «Б»
34.	Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University. Series «Pedagogical Science»	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	17.03.2020 «Б»
35.	Гірська школа Українських Карпат	ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	17.03.2020 «Б»
36.	Гуманізація навчально-виховного процесу	Державний вищий навчальний заклад «Донбаський	педагогічні спеціальності – 011, 012,	29.06.2021 «Б»

		державний педагогічний університет»	013, 014, 015, 016, 017	
37.	Духовність особистості: методологія, теорія і практика	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016 психологічні спеціальності – 053	02.07.2020 «Б» 24.09.2020 «Б»
38.	Естетика і етика педагогічної дії Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України	педагогічні спеціальності – 011	02.07.2020 «Б»
39.	Засоби навчальної та науково-дослідної роботи	Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б»
40.	Збірник наукових праць «Військова освіта» Національного університету оборони України імені Івана	Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського	педагогічні спеціальності – 011	02.07.2020 «Б»

	Черняхівського			
41.	Збірник наукових праць «Педагогічна освіта: теорія і практика»	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Інститут педагогіки АПН України	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	17.03.2020 «Б»
42.	Збірник наукових праць «Педагогічні науки» Collection of Research Papers «Pedagogical Sciences»	Херсонський державний університет	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	02.07.2020 «Б»
43.	Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка: серія педагогічна	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	педагогічні спеціальності – 011, 014, 015	29.06.2021 «Б»
44.	Збірник наукових праць Національної академії Служби безпеки України	Національна академія Служби безпеки України	військові технічні педагогічні економічні юридичні спеціальності – 011, 015, 053, 073, 081, 125, 171, 172, 251, 255, 262	17.03.2020 «Б»
45.	Збірник наукових праць Рівненського державного	Рівненський державний гуманітарний	педагогічні спеціальності	17.03.2020 «Б»

	гуманітарного університету «Інноватика у вихованні»	університет	ті – 011, 014, 015	
46.	Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	педагогічні спеціальності – 011, 015	15.10.2019 «Б»
47.	Інноваційна педагогіка Innovate Pedagogy	Приватна установа «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	14.05.2020 «Б»
48.	Іноземні мови (Foreign Languages)	Київський національний лінгвістичний університет, ТОВ «Видавництво «Ленвіт»	педагогічні (13.00.02 теорія та методика навчання (іноземні мови) спеціальності – 011	15.03.2019 «Б»
49.	Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	педагогічні спеціальності – 011	02.07.2020 «Б»
50.	Медична освіта	ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я.Горбачевського МОЗ України», Національна медична академія	педагогічні спеціальності – 011, 015, 016	28.12.2019 «Б»

		післядипломної освіти ім.П.Л.Шупика ДВНЗ «Ужгородський національний університет»		
51.	Мистецтво лінгводидактики Ars linguodidacticae	Київський університет імені Тараса Шевченка	педагогічні спеціальності – 011	15.04.2021 «Б»
52.	Мистецтво та освіта	Інститут проблем виховання НАПН України, Інститут обдарованої дитини НАПН України	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	02.07.2020 «Б»
53.	Міжнародний філологічний часопис International Journal of Philology	Національний університет біоресурсів і природокористування України	педагогічні філологічні спеціальності – 011, 035	17.03.2020 «Б»
54.	Молодь і ринок	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	педагогічні спеціальності – 011 педагогічні спеціальності – 012, 013, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б» 24.09.2020 «Б»
55.	Музичне мистецтво в освітологічному дискурсі Musical art in the educological discourse	Київський університет імені Бориса Грінченка	педагогічні спеціальності – 011	02.07.2020 «Б»

56.	Наука і освіта Science and Education	ДЗ «Південно-український національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»	педагогічні психологічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 053, 231	17.03.2020 «Б»
57.	Наукове сходження: Педагогічна освіта ScienceRise: Pedagogical Education	ПП «Технологічний центр», ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б»
58.	Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету Scientific Bulletin of Izmail State University of Humanities	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	педагогічні і фізичне виховання та спорт спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 017	24.09.2020 «Б»
59.	Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки» Научный вестник Летной академии. Серия: «Педагогические науки» Scientific Bulletin of Flight Academy. Section of Pedagogical Sciences»	Національний авіаційний університет	педагогічні спеціальності – 011, 015	02.07.2020 «Б»

60.	Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету Серія: Педагогіка	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	02.07.2020 «Б»
70.	Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія» Scientific bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology» (Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»)	Мукачівський державний університет	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016 психологічні спеціальності – 053	28.12.2019 «Б» 17.03.2020 «Б» (зі змінами від 29.06.21 №735)
71.	Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського Scientific bulletin of South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky	ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 231	17.03.2020 «Б»
72.	Науковий вісник Сіверщини. Серія: Освіта. Соціальні та поведінкові науки Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Education. Social and Behavioural Sciences Научный вестник Сиверщины. Серия: Образование.	Академія Державної пенітенціарної служби України	педагогічні психологічні економічні спеціальності – 011, 051, 053	15.04.2021 «Б»

	Социальные и поведенческие науки			
73.	Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»	ДВНЗ «Ужгородський національний університет»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 231	02.07.2020 «Б»
74.	Науковий журнал Хортицької національної академії Scientific Journal of Khortytsia National Academy	Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради	педагогічні спеціальності – 011, 015, 016, 231	27.09.2021 «Б»
75.	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи Naukowyi Chasopys National Pedagogical Dragomanov University. Series 5. Pedagogical science: really and perspectives	Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 231	02.07.2020 «Б»

76.	Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)	Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова	педагогічні і фізичне виховання та спорт спеціальності – 011, 017	02.07.2020 «Б»
77.	Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія	Національний педагогічний університет імені М. П.Драгоманова	педагогічні психологічні спеціальності – 012, 013, 014, 015, 016, 053	02.07.2020 «Б»
78.	Наукові записки (серія педагогічні науки) Science Notes (series pedagogical sciences)	Національний педагогічний університет імені М. П.Драгоманова	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	15.04.2021 «Б»
79.	Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету	Бердянський державний педагогічний університет	педагогічні (13.00.01-13.00.10) спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 017, 126	18.12.2018 «Б»
80.	Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія	Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	педагогічні спеціальності – 011	28.12.2019 «Б»

81.	Наукові записки кафедри педагогіки Научные записки кафедры педагогіки Scientific notes of the pedagogical department	Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Комунальний заклад «Харківська гуманітарно- педагогічна академія» Харківської обласної ради	педагогічні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 014, 015	02.07.2020 «Б»
82.	Наукові записки Малої академії наук України Научные записки Малой академии наук Украины Scientific Notes of Junior Academy of Sciences of Ukraine	Національний центр «Мала академія наук України»	технічні спеціальнос ті – 126 педагогічні спеціальнос ті – 011	29.06.2021 «Б» 27.09.2021 «Б»
83.	Наукові записки Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	педагогічні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 017	15.10.2019 «Б»
84.	Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя)	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	педагогічні спеціальнос ті – 011	09.02.2021 «Б»
85.	Наукові записки. Серія: Педагогічні науки	Центральноукраїн ський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	педагогічні спеціальнос ті – 011	02.07.2020 «Б»

86.	Неперервна професійна освіта: теорія і практика Continuing Professional Education: Theory and Practice	Київський університет імені Бориса Грінченка, Благодійний фонд імені Антона Макаренка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	28.12.2019 «Б»
87.	Новий колегіум Новый коллегіум New collegium	Харківський національний університет радіоелектроніки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди	педагогічні спеціальності – 011, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б»
88.	Нові технології навчання	Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»	педагогічні спеціальності – 011, 013, 014, 015	27.09.2021 «Б»
89.	Огляд сучасної вищої освіти The Modern Higher Education Review	Київський університет імені Бориса Грінченка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б»
90.	Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи Adult Education: Theory, Experience, Prospects	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна Національної академії педагогічних наук України	педагогічні спеціальності – 011, 015	02.07.2020 «Б»

91.	Освіта та педагогічна наука Education and Pedagogical Sciences	ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	02.07.2020 «Б»
92.	Освіта та розвиток обдарованої особистості	Національна академія педагогічних наук України, Інститут обдарованої дитини НАПН України, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України	педагогічні спеціальності – 011	02.07.2020 «Б»
93.	Освітні обрії	Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015	17.03.2020 «Б»
94.	Освітній вимір Educational Dimension	Криворізький державний педагогічний університет	педагогічні і фізичне виховання та спорт спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 017	24.09.2020 «Б»

95.	Освітній дискурс: збірник наукових праць Образовательный дискурс: сборник научных трудов Ausbildungs diskurs: sammlung der wissenschaftlichen werke Dyskurs edukacyjny: zbior prac naukowych Le discours educative: Recueil des travaux scientifiques	Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова , ПП «Видавництво «Гілея»	педагогіч ні філософ ські спеціальнос ті – 011, 012, 014, 015, 016, 031, 033, 041	28.12.2019 «Б»
96.	Освітнологія/Oświatologia	Київський університет імені Бориса Грінченка	педагогічні спеціальнос ті – 011 філософськ і спеціальнос ті – 033	28.12.2019 «Б» 02.07.2020 «Б»
97.	Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах	Класичний приватний університет	педагогічні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 014, 015, 016	17.03.2020 «Б»
98.	Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка	Київський університет імені Бориса Грінченка	педагогічні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 015 психологічн і	02.07.2020 «Б» 26.11.2020 «Б»

			спеціальнос ті – 053	
99.	Педагогічний альманах Педагогический альманах Pedagogical almanac	Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради	педагогічні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 014, 015	24.09.2020 «Б»
100	Педагогічний дискурс	Інститут педагогіки НАПН України, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	педагогічні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б»
101	Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи	Інститут обдарованої дитини НАПН України	педагогічні спеціальнос ті – 011 філософськ і спеціальнос ті – 033	02.07.2020 «Б» 26.11.2020 «Б»
102	Педагогічні науки Pedagogical Sciences	Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка	педагогічні спеціальнос ті – 011, 012, 013, 014, 015	24.09.2020 «Б»

103	Педагогічні науки: теорія та практика (Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки)	Запорізький національний університет	педагогічні спеціальності – 011, 014, 015	02.07.2020 «Б» (зі змінами від 29.06.21 №735)
104	Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології	Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка	педагогічні спеціальності – 011, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б»
105	Порівняльна професійна педагогіка	Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, Хмельницький національний університет	педагогічні спеціальності – 011, 014, 015, 016	02.07.2020 «Б»
106	Порівняльно-педагогічні студії Studies in Comparative Education	Інститут педагогіки НАПН України, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	педагогічні спеціальності – 011, 015	07.05.2019 «Б»
107	Проблеми інженерно-педагогічної освіти	Українська інженерно-педагогічна академія	педагогічні спеціальності – 011, 015	17.03.2020 «Б»
108	Проблеми підготовки сучасного вчителя	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	педагогічні спеціальності – 011, 015	15.10.2019 «Б»
109	Проблеми сучасного підручника Problems of a Modern Textbook Проблеми современного учебника	Інститут педагогіки НАПН України	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015,	17.03.2020 «Б»

			231	
110.	Професійна освіта: методологія, теорія та технології	ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 231	17.03.2020 «Б»
111.	Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	28.12.2019 «Б»
112.	Соціальна робота та соціальна освіта	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	педагогічні спеціальності – 011, 015, 016, 231	26.11.2020 «Б»
113.	Сучасні дослідження з іноземної філології	Ужгородський національний університет	педагогічні філологічні спеціальності – 014, 035	26.11.2020 «Б»
114.	Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми	Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	педагогічні спеціальності – 011, 014, 015 педагогічні спеціальності	02.07.2020 «Б» 30.11.2021 «Б»

			ті – 012, 013	
115.	Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді	Інститут проблем виховання НАПН України	педагогічні спеціальності – 011, 012, 231	02.07.2020 «Б»
116.	Українська професійна освіта (Ukrainian Professional Education)	Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 014, 015	07.04.2022 «Б»
117.	Український педагогічний журнал Украинский педагогический журнал Ukrainian Educational Journal	Інститут педагогіки НАПН України	педагогічні спеціальності – 011, 013, 014, 015	17.03.2020 «Б»
118.	Фізика та освітні технології	Волинський національний університет імені Лесі Українки	педагогічні спеціальності – 014 фізико-математичні спеціальності – 104, 105	30.11.2021 «Б» 06.06.2022 «Б»

119.	Фізико-математична освіта	Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка	педагогічні (13.00.02 (математика, фізика, інформатика), 13.00.10) спеціальності – 011, 014, 015	18.12.2018 «Б»
------	---------------------------	---	---	----------------

Перелік

**електронних наукових фахових видань України,
в яких можуть оприлюднюватися результати дисертаційних робіт**

№	Назва видання	Засновник (співзасновники)	Галузь науки, код (шифр) спеціальності або галузь знань	Дата включення (внесення змін), категорія
1.	Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports	Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди	педагогічні (13.00.02 фізична культура, основи здоров'я) спеціальності – 011, 014 фізичне виховання та спорт (24.00.01, 24.00.02, 24.00.03)	07.05.2019 «А» 11.07.2019 «А»

1.	Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка	ГО «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами», Українська інженерно-педагогічна академія	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016, 231	02.07.2020 «Б»
2.	Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету (Серія «Освітні, педагогічні науки»)	Київський університет імені Бориса Грінченка	педагогічні спеціальності – 011	07.05.2019 «Б»
3.	Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки	Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького	педагогічні спеціальності – 011, 015	15.04.2021 «Б» (друков. з 17.03.2020 «Б»)
4.	Імідж сучасного педагога	Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України	педагогічні спеціальності – 011	02.07.2020 «Б»
5.	Інженерні та освітні технології	Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського	педагогічні (13.00.00) спеціальність - 011	07.11.2018 «Б»

6.	Міжнародний науковий журнал «Університети і лідерство» International Scientific Journal of Universities and Leadership	Інститут вищої освіти НАПН України	педагогічні спеціальності – 011 (філософські спеціальності – 033 виключено на підставі наказу від 06.06.22 №530)	17.03.2020 «Б» (зі змінами від 06.06.22 №530) (02.07.2020 «Б»)
7.	Наука і техніка сьогодні	Громадська організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління», Громадська організація «Асоціація науковців України», Видавнича група «Наукові перспективи»	педагогічні економічні спеціальності – 015, 076 юридичні спеціальності – 081	07.04.2022 «Б» 06.06.2022 «Б»
8.	Науково-педагогічні студії	Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	педагогічні спеціальності – 011	29.06.2021 «Б»

9.	Обрії друкарства	Видавничо-поліграфічний інститут Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	педагогічні спеціальності – 011 соціальні комунікації спеціальності – 061	02.07.2020 «Б» 24.09.2020 «Б»
10.	Освітологічний дискурс	Київський університет імені Бориса Грінченка	педагогічні спеціальності – 011, 012, 013, 014, 015, 016	28.12.2019 «Б»
11.	Перспективи та інновації науки (Серія «Психологія», Серія «Педагогіка», Серія «Медицина»)	Видавнича група «Наукові перспективи», Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»	педагогічні психологічні спеціальності – 011, 053	27.09.2021 «Б»
12.	Проблеми освіти	Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»	педагогічні спеціальності – 011, 015	17.03.2020 «Б»
13.	Професійна педагогіка Professional pedagogics	Інститут професійно-технічної освіти НАПН України	педагогічні спеціальності – 011, 015	17.03.2020 «Б»
14.	Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти	ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»	педагогічні спеціальності – 011, 015	28.12.2019 «Б»

Додаток Д

Бази даних, рекомендовані до використання

База даних	Призначення та переваги
Scopus, Web of Science (WoS)	Міжнародні реферативно-бібліографічні бази. Надають інформацію про цитування, індекси авторів (h-index) та якість журналів. Обов'язкові для пошуку.
Google Scholar	Широкий спектр охоплення, включаючи книги, дисертації, матеріали конференцій. Зручна для швидкого пошуку та відстеження цитувань.
Directory of Open Access Journals (DOAJ)	Джерела з відкритим доступом, що дозволяє отримувати повні тексти статей без підписки.
Національні репозитарії (напр., НБУВ)	Важливі для пошуку українських наукових праць, дисертацій, авторефератів.
Спеціалізовані бази	Залежно від галузі (наприклад, PubMed для медицини, IEEE Xplore для інженерії, JSTOR для гуманітарних наук).

Додаток Ж

Складання анотованого списку

Анотований список – це добірка найважливіших для вашого дослідження джерел із коротким описом (анотацією) їхнього змісту та значущості. Він має бути більш вибіркоvim, ніж загальна бібліографія.

Вибір основних праць:

- оберіть важливі історико-педагогічні праці, які є фундаментом для розуміння вашої проблеми (це можуть бути твори засновників певних теорій, ключові монографії, що визначають епоху).
- переконайтеся, що ви охоплюєте різні погляди та основні етапи розвитку вашої проблеми в історичній ретроспективі.

Структура анотованого опису:

Кожен запис в анотованому списку повинен містити:

1. Бібліографічний опис: повний та коректно оформлений опис джерела (автор, назва, місце видання, рік, кількість сторінок).
2. Анотація (50-150 слів):
 - основний зміст: стисло викладіть, про що ця праця; які основні ідеї/теорії/концепції вона містить?
 - методологія: які методи дослідження використовував автор?
 - Значущість для вашого дослідження: чому ця праця важлива саме для вашої теми; який аспект вашої проблеми вона висвітлює (наприклад, "визначає термінологічний апарат", "надає фактичний матеріал про реформи", "є першоджерелом, що описує практику").

Приклад формату анотації:

Елемент	Приклад
Бібліографічний опис	Ушинський К. Д. Про користь педагогічних творів. Зібрання творів: у 6 т. Київ: Радянська школа, 1955. Т. 1. 574 с.

Елемент	Приклад
Анотація	Праця є програмною статтею великого педагога, в якій обґрунтовано необхідність наукового підходу до педагогіки, її зв'язок з психологією та фізіологією. Автор критикує емпіризм у навчанні та доводить, що виховання має ґрунтуватися на народності. <i>Для мого дослідження це джерело є визначальним для розуміння вітчизняних традицій формування особистості в історичному контексті.</i>

Рекомендації для аспіранта:

- ведіть базу даних джерел із самого початку; використовуйте програми для керування бібліографією (Zotero, Mendeley) для полегшення форматування;
- здійснюйте критичний аналіз, що передбачає критичну оцінку внеску джерела у ваше дослідження;
- обов'язково узгодьте список обраних праць та формат їхнього оформлення зі своїм науковим керівником.

Складання розширеної бібліографії та анотованого списку є ключовим етапом науково-дослідної практики, оскільки демонструє ваше глибоке занурення в історико-педагогічний контекст обраної проблеми.

Аналітичний огляд наукових досліджень

Для аспіранта спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки аналітичний огляд наукових досліджень попередників є фундаментом дисертаційної роботи. Його мета – не просто переказати, а критично проаналізувати наявні знання, щоб визначити нерозв'язану частину проблеми та обґрунтувати власну тему і гіпотезу.

Етапи проведення аналітичного огляду

Підготовчий етап:

- оберіть ключові джерела; зосередьтеся лише на тих публікаціях, які мають пряме відношення до вашої теми (а не до всієї проблеми в цілому); це мають бути монографії, дисертації (докторські та кандидатські), ключові наукові статті та матеріали конференцій, особливо за останні 5-10 років;

- визначте, які аспекти проблеми ви будете відстежувати у працях попередників (концептуальний апарат (визначення основних понять), теоретичні підходи/моделі (які теорії використовували попередники), методологія (які методи дослідження застосовувалися), практичні результати (що було впроваджено, які ефекти отримано).

Етап критичного аналізу та синтезу:

Аналіз має бути проблемно-орієнтованим, а не просто послідовним описом праць окремих авторів:

- окресліть основні етапи розвитку наукової думки за вашою проблемою; виділіть ключові персоналії та їхній внесок у формування теоретичних засад; покажіть, як змінювалося розуміння основних категорій у часі (наприклад, еволюція поняття "компетентність" чи "інтерактивне навчання").

- групуйте праці не за прізвищами, а за спільними ідеями, підходами чи напрямками дослідження (наприклад: "Дослідження, присвячені формуванню ціннісних орієнтацій" або "Праці, що розкривають дидактичні умови використання цифрових технологій");

- не просто констатуйте, а критично оцініть їхній доробок (що зроблено успішно, які недоліки чи обмеження мають запропоновані моделі чи методики);

- зіставте позиції різних авторів (у чому вони сходяться (консенсус), у чому розходяться (дискусійні питання));

Формулювання висновків та обґрунтування:

Це найважливіша частина огляду, яка переводить його з описового в аналітичний формат:

- узагальніть, які теоретичні положення та практичні результати вже досягнуті наукою в межах вашої проблеми;

- чітко сформулюйте, які питання залишилися невирішеними або недостатньо вивченими;

Приклад: Хоча питання формування X вивчалось, не було досліджено його специфіку саме в умовах Y (наприклад, в умовах дистанційного навчання в закладах післядипломної освіти).

- виходячи з виявлених прогалин, визначте своє місце у розв'язанні проблеми, тобто сформулюйте наукову новизну та актуальність вашого дослідження; огляд має логічно підвести читача до вашої гіпотези та завдань.

Важливо: уникайте пасивних конструкцій і оціночних суджень без посилань. Кожне критичне зауваження або констатація має супроводжуватися посиланням на відповідне джерело (наприклад, [32, с. 15]).

Методи аналізу, які доцільно використовувати:

- контент-аналіз (для виявлення частотності вживання термінів, концептів, акцентів);

- порівняльно-історичний аналіз (для відстеження еволюції ідей);

- метод класифікації та систематизації (для групування праць за спільними ознаками);

- метод синтезу (для узагальнення виявлених фактів та формулювання цілісної картини).

Додаток К**Критичний аналіз історико-педагогічних концепцій**

Критичний аналіз історико-педагогічних концепцій вимагає не просто опису, а глибокої, об'єктивної оцінки ідей минулого з позицій сучасної науки та вашої теми дисертації.

Критичний аналіз історико-педагогічних концепцій є не просто описом або хронологічним переліком ідей минулого, а ключовою методологічною процедурою, що забезпечує глибоке, об'єктивне та конструктивне осмислення наукової спадщини. Цей аналіз слугує інтелектуальним "містком" між ідеями минулого та науковою новизною сучасного дослідження, особливо в контексті дисертаційної роботи. Його основна мета – виявити недостатньо досліджені аспекти у розробці вашої проблеми та обґрунтувати необхідність створення нової, модернізованої концепції.

Критичний аналіз відбувається у два взаємопов'язані етапи. Перший етап вимагає виокремлення сутності ідеї з її історичного та текстового оточення. Це починається з точного визначення рамок: необхідно чітко окреслити автора, часовий період виникнення, ключову працю (джерело) та, що критично важливо, історичний та соціокультурний контекст, який пояснює, на які конкретні виклики суспільства ця концепція була відповіддю.

Далі відбувається виділення основної, центральної ідеї, що вирізняє цю концепцію. Паралельно проводиться ідентифікація категоріального апарату – базових понять, визначенням яких автор відрізнявся від попередників. Після цього виконується структурний розбір (анатомія концепції), де ідея розкладається на елементи системи: мета виховання/освіти (який ідеал особистості прагнули сформувати), зміст освіти (які знання та цінності вважалися пріоритетними), методи та форми навчання/виховання (які технології використовувалися), а також філософські/соціокультурні засади, на яких базується вся структура.

Наступний етап передбачає власне критику – перевірку концепції на внутрішню цілісність та зовнішню валідність. Це включає аналіз на внутрішню суперечність (когерентність), де з'ясовується, чи логічно узгоджені елементи концепції між собою, чи не суперечать заявлені методи декларованій меті. Важливим є аналіз емпіричної доведеності (валідності): необхідно оцінити ступінь практичного втілення концепції, чи були отримані результати, які підтвердили або спростували її теоретичні положення, і чи використовував автор експериментальні методи, чи його праця мала суто умоглядний характер. Нарешті, з'ясовується питання універсальності проти обмеженості: чи справді концепція може бути застосована в різних умовах, чи вона обмежена конкретним соціальним середовищем, віковою групою або історичною епохою.

Фінальний висновок критичного аналізу має бути аргументованим обґрунтуванням наукової новизни вашої роботи. Це досягається через виявлення "білих плям": критика повинна логічно підвести до демонстрації того, що жодна з проаналізованих концепцій повністю не вирішує вашої проблеми в сучасних умовах, оскільки вони не могли врахувати впливу цифровізації, глобалізації, інклюзії чи інших актуальних чинників. Ці невраховані фактори формують проблеми, які має заповнити ваше дослідження. На основі виявлених сильних сторін відбувається синтез та модернізація: ви формулюєте, які конструктивні, перевірені елементи історичних концепцій ви візьмете за основу для побудови власної сучасної концепції, чітко пояснюючи, як саме ви модернізуєте та адаптуєте їх до нових соціально-педагогічних реалій. Ваша мета – не просто переказати спадщину, а показати, що ви володієте історико-педагогічним інструментарієм і здатні творчо, критично та системно використати інтелектуальний доробок попередників для розв'язання актуальної наукової проблеми.

Додаток Л

Таблиця порівняння концепцій

Критерій аналізу	Концепція А (напр., І. Песталоцці)	Концепція Б (напр., Дж. Дьюї)	Висновки для мого дослідження
Основний принцип	Трудове виховання, наочність, природовідповідність	Прагматизм, навчання через діяльність ("Learning by Doing")	Принцип діяльності є ключовим, але потребує адаптації до цифрового середовища
Ідеал особистості	Морально і фізично розвинений селянин/громадянин	Активний, соціально адаптований член демократичного суспільства	Моя концепція має інтегрувати моральність (А) та соціальну активність (Б)
Обмеження	Надмірний акцент на початковій освіті, недооцінка теоретичного знання	Ризик інструменталізації знання, слабкий акцент на історичній спадщині	Вказує на необхідність балансу між практичною і фундаментальною підготовкою
Внесок у мою тему	Забезпечує методологічні основи дидактики наочності.	Забезпечує основи проєктної діяльності.	

Методи математичної обробки результатів педагогічного дослідження

Метод	Для чого використовується	Короткий опис
Описова статистика (середнє, медіана, мода, відсотки)	Для первинного аналізу даних, порівняння груп, опису вибірки	Дає загальні характеристики результатів: рівні, тенденції, розподіл
t-тест (незалежні або залежні вибірки)	Порівняння двох груп (контрольна/експериментальна)	Визначає, чи є різниця між середніми статистично значущою
ANOVA (дисперсійний аналіз)	Порівняння більш ніж двох груп або різних чинників	Дає змогу оцінити вплив педагогічного фактора на результати
χ^2-тест (хи-квадрат)	Аналіз зв'язку між категоріальними змінними	Перевіряє, чи пов'язані між собою частоти/варіанти відповідей
Кореляційний аналіз	Виявлення взаємозв'язків між показниками	Показує силу та напрямок зв'язку між педагогічними явищами
Регресійний аналіз	Встановлення впливу чинників на результат	Дозволяє моделювати залежності й робити прогнози
Непараметричні тести (Манна–Уїтні, Краскела–Уолліса)	Коли дані не мають нормального розподілу	Альтернатива t-тесту та ANOVA для рангових і нерівномірних даних
Аналіз надійності (Кронбах α)	Перевірка якості педагогічних анкет та шкал	Оцінює узгодженість питань у тестах і опитувальниках
Факторний аналіз	Виявлення структурних компонентів компетентностей, умінь, якостей	Групує показники в інтегральні фактори для моделювання педагогічних явищ

Додаток М

Затверджую:

Гарант освітньо-наукової програми

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН ПРОХОДЖЕННЯ НАУКОВО-
ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИздобувача наукового ступеня доктор філософії __ року навчання
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

№ з/п	Найменування виду діяльності	Термін виконання	Кількість годин	Підпис керівника практики від ЗВО
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				

Керівник практики
від закладу вищої освіти:

(підпис)

(прізвище, ініціали)

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

ЩОДЕННИК ПРАКТИКИ

Науково-дослідна практика

Факультет _____ **ФПППО** _____

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

Ступінь вищої освіти доктор філософії

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

2 рік навчання Група _____

Здобувач вищої освіти _____
прибув у заклад вищої освіти _____

Печатка ЗВО « » _____ **202_ р.**

(підпис) *(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)*

вибув із закладу вищої освіти _____

Печатка ЗВО « » _____ **202_ р.**

(підпис) *(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)*

Календарний графік проходження практики

	Види робіт	Тижні практики					Виконання
		1	2	3	4	5	
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							

Керівник практики

від закладу вищої освіти:

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Керівник практики

від закладу, організації, установи
(місце проходження практики)

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Висновок керівника практики від ЗВО про проходження практики

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Дата складання заліку «__»_____202__р.

Оцінка:
за розширеною шкалою _____
(словами)

КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ _____
(числом і словами)

за шкалою ECTS _____

**Керівник практики
від закладу, організації, установи**

(підпис, печатка)

(посада, прізвище та ініціали відповідальної особи)

« » _____ 202_ p.

Додаток П

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

Кафедра педагогіки та освітнього менеджменту

**ЗВІТ
ПРО ПРОХОДЖЕННЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ПРАКТИКИ**

здобувача наукового ступеня доктора філософії __ року навчання
(очної/заочної форми навчання)
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

(прізвище, ім'я, по батькові)

Термін практики з ____ по _____.202_ р.

База практики: Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського

Керівник науково-дослідної практики від
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
доктор педагогічних наук, професор
(науковий ступінь, вчене звання керівника)

(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник практики від кафедри

(науковий ступінь, вчене звання керівника)

(прізвище, ім'я, по батькові)

Вінниця – 202_ р.

[illegible]

(прізвище, ініціали)